

TARTU ÜLIKOOL  
HUMANITAARTEADUSTE JA KUNSTIDE VALDKOND  
EESTI JA ÜLDKEELETEADUSE INSTITUUT

Iuliia Rusnak

KEELELISED HOIAKUD MARI KEELT KÕNELEVATES PEREDES  
EESTIS

Magistritöö

Juhendajad kaasprofessor Fedor Rozhanskiy ja professor Petar Kehayov

TARTU 2025

## **Autorsuse kinnitus**

Kinnitan, et olen käesoleva lõputöö ise kirjutanud ning toonud korrekselt välja teiste autorite panuse. Töö on kirjutatud, lähtudes Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

*Iuliia Rusnak*

## **Lühikokkuvõte**

Magistritöö keskendub keeleliste hoiakutele mari keelt kõnelevates peredes Eestis. Uurimisprobleemiks on mari keele säilimine ja kasutamine Eestis, kus mari keelt kõnelevate inimeste arv on väike – 225 inimest. Uuringu eesmärk on analüüsida keelelisi hoiakuid mari keelt kõnelevates peredes ning keeleveliku põhjuseid konkreetsetes olukordades, samuti selgitada välja tegurid, mis mõjutavad mari keele oskust. Selleks analüüsin mari keelt kõnelevate perede suhtumist mari keele kasutamisse ja säilitamisse ning nende keelekasutust igapäevases suhtluses. Uuringus osales 54 respondenti, kelle seas selgus, et vanemad põlvkonnad valdavad mari keelt paremini kui nooremad. Mari keele oskus sõltub sünnikohast ja vanusest; Eestis sündinud vastajate mari keele oskus on halvem. Keelevelik peredes on seotud partneri päritoluga: Marimaal sündinud partnerid kasutavad sagedamini mari keelt. Mari keele kasutamine on piiratud mitteformaalsete olukordadega, samas kui vene keel domineerib avalikus ja ametlikus suhtluses. Hariduskeskkond mõjutab mari keele oskust; mari keele õpetamine lasteaias korreleerub kõrgema keeleoskusega. Uuring põhineb kvalitatiivsel ja kvantitatiivsel uurimismeetodil, kasutades ankeetküsitlust ja statistilist analüüsi. Tulemused näitavad, et mari keele edasiandmine põlvkonnalt põlvkonnale on nõrgenemas. Uuring rõhutab mari keele toetamise ja arendamise olulisust Eesti diasporaas, soovitades mari keele õppeprogrammide rakendamist ja aktiivse kasutamise julgustamist igapäevaelus.

**Võtmesõnad:** mari keel, marid Eestis, keelehoiakud, diasporaa, keelekestlikkus

## Sisukord

Sissejuhatus.....	6
1. Diasporaa ja keele kestlikkus.....	8
1.1. Keele säilitamine ja keelevahetus .....	8
1.2. Keele kestlikkust mõjutavad kõnelejaga seotud faktorid.....	11
1.3. Keelelised hoiakud .....	13
1.4. Põhimõisted.....	14
1.5. Varasemad sotsiolingvistikud soome-ugri rahvaste kohta .....	17
2. Üldine taust maride kohta .....	18
2.1. Mari keelt kõneleva kogukonna kujunemine Eestis.....	20
2.2. Maride seltsitegevus.....	33
3. Andmekogumine ja meetod .....	35
3.1. Uuringus kasutatud meetodid.....	35
3.2. Andmeanalüüsis kasutatud mõistete selgitus .....	36
3.3. Küsitluse vormi koostamine ja muudatused .....	37
3.4. Küsitluse korraldus.....	39
3.5. Respondendid .....	41
4. Tulemused ja analüüs.....	43
4.1. Eestis elavate mari kogukonna liikmete keelteoskus .....	43
4.2. Maride keele valikud ja keelehoiakud.....	46
4.2.1. Sünnikoht ja mari keele oskus .....	46
4.2.2. Respondentide vanus .....	48
4.2.3. Suhtluskeele valik partneriga .....	50
4.2.4. Keelekasutus eri keelekasutusväljade lõikes .....	51
4.2.5. Mari keele olemasolu koolieelse ja kooli perioodil.....	53
Kokkuvõte.....	57

Kirjandus.....	59
Linguistic attitudes in Mari-speaking families in Estonia. Summary.....	64
Lisa 1. Küsimustik .....	66
Lisa 2. Poolstruktureeritud intervjuu küsimused .....	79

## Sissejuhatus

Enamik soome-ugri keeli peetakse tänapäeval UNESCO andmete põhjal ohustatud keelteks. Mäemari keel on isegi klassifitseeritud tõsiselt ohustatud keele hulka. (Kondraškina 2021: 264) UNESCO kohaselt on ohustatud keel selline, mida räägitakse üha vähem ja mille tulevik on ebakindel. Eestis esineb mari keel väikese kogukonna keelena ning seda kogukonda on vähe uuritud. Huvi uurimisteema vastu tuleneb sellest, et autor on ema kaudu mari taustaga.

Globaliseerumise valguses on maride keelehoiakute teema aktuaalne. Vähemuskeelte säilitamine on tänapäeva ühiskonnas oluline teema ning mari keel ei ole erand. Mis saab inimestest, kes ei ela oma kodukeskkonnas? Kas nad kaotavad oma identiteedi, rännates oma kodumaalt välja ja õppides uut keelt? Milles seisneb mari keele elujõud Eestis?

Käesolev magistritöö keskendub keeleliste hoiakutele mari keelt kõnelevates peredes Eestis. Tegemist on olulise temaga, kuna mari keel on vähemuskeel ning selle säilimine sõltub suuresti selle kasutamisest igapäevases suhtluses ning perekondlikus keskkonnas. Seetõttu on oluline uurida, millised on mari keele kasutamise hoiakud ja suhtumine mari keele säilitamisse Eesti mari kogukonnas.

Mari keelt kõnelevate inimeste arv Eestis on väike: 225 inimest (Eesti Statistikaamet 1959–2021). Seetõttu on vajalik uurida, kuidas mari keele kasutamine on säilinud ning millised on maride hoiakud selle keele suhtes. Marid on väike etniline kogukond, kes elab Venemaal ja ka sellest väljaspool. Siinse magistritöö peaesmärk on uurida, millised on keelelised hoiakud mari keelt kõnelevates peredes Eestis ja keele valiku põhjused konkreetsetes olukordades. Teine eesmärk on välja selgitada millised tegurid mõjutavad mari keele oskust. Selleks analüüsitakse mari keelt kõnelevate perede suhtumist mari keele kasutamisse ja säilitamisse ning nende keelekasutust igapäevases suhtluses.

Töös on püstitatud järgmised hüpoteesid:

- Mari keele edasi andmine nõrgeneb Eesti diasporaas põlvkonnast põlvkonda.
- Suhtluskeele valik peredes on seotud partneri (abikaasa, elukaaslane) päritoluga.
- Mari keelt kõnelevates peredes Eestis toetatakse mari keele kasutamist.

Töös on esitatud järgmised uurimisküsimused respondentide kohta:

1. Kas sünnikoht korreleerub mari keele oskusega?
2. Kas mari keele oskus sõltub vanusest?
3. Kuidas mõjutab partneri (abikaasa, elukaaslane) sünnikoht suhtluskeele valikut?
4. Millised keelelised hoiakud on mari perede seas?
5. Kas haridustee mõjutab mari keele oskust?

Magistritöö eesmärkide saavutamiseks kasutan kvalitatiivset ja kvantitatiivset uurimismeetodit. Uurimisandmeid kogun mari keelt kõnelevate perede liikmetega Eestis läbi viidud ankeetküsitluse kaudu. Kogutud andmeid sisestatakse Exceli programmi andmefailidesse ja analüüsitakse IBM SPSS Statistics programmiga (SPSS *s. a.*), et tuvastada peamised tendentsid ja mustrid, mis on seotud keele kestlikkuse ning keeleliste hoiakutega.

Käesolev magistritöö koosneb neljast peatükist. Esimeses peatükis vaadeldakse keele säilimist mõjutavaid tegureid ning analüüsitakse emakeelekõnelejate endaga seotud tegureid ja nende mõju keele elujõule. Arutletakse, millised tegurid kujundavad keelehoiakuid ja kuidas need võivad mõjutada keele elujõulisust ja säilimist diasporaas. Samuti on esimeses peatükis esitatud kogu uuringus kasutatavate võtmemõistete määratlused. Teises peatükis antakse üldist teavet maride kohta ning analüüsitakse maride ja nende keele üldist olukorda Eesti kontekstis. Kolmandas peatükis kirjeldatakse andmete kogumise meetodeid, esitatakse teabe kogumiseks kasutatud küsimustiku struktuur ning selgitatakse statistilises analüüsis kasutatud termineid. Samuti on toodud uuringus osalenud respondentide kirjeldus ja iseloomustus. Neljandas peatükis uuritakse tulemusi ja analüüsitakse vastajate hinnanguid oma keeleoskusele. Samuti analüüsitakse maride valikuid ja keelelisi hoiakuid. Siinses uurimistöös kasutatud küsimustik ja poolstruktureeritud intervjuu küsimused on esitatud lisades 1 ja 2.

Mari keelt kõnelevate perede keeleliste hoiakute mõistmisega annab uuring väärtuslikke teadmisi vähemuskeelte kogukondade keele säilitamise ja muutumise protsesside kohta Eestis. Samuti aitab mari perekondade keelehoiakute uurimine Eestis mõista, kui laialt levinud on mari keele kasutamine perekondlikus suhtluses ning millised keeled on mari peredes peamised ja täiendavad suhtluskeeled.

## 1. Diasporaa ja keele kestlikkus

Migratsiooni tingimustes vajavad inimesed sageli tuge ja suhtlemist üksteisega, mis viib diasporaade tekkeni. Gabriel Shefferi (1986: 16) sõnul tekivad diasporaad etniliste rühmade sunniviisilise või vabatahtliku rände tõttu nende ajalooliselt kodumaalt. Viibides vastuvõtvates riikides vähemustena, säilitavad need rühmad oma etnilise või etno-religioosse identiteedi ja kogukondliku solidaarsuse. Milton Esman (1986: 333) määratleb diasporaa kui migratsiooni tulemusena tekkinud etniline vähemus, mis säilitab sideme oma päritolumaaga. Seppo Lallukka (1999: 47) märgib, et eriti muljetavaldava suuruse saavutavad Venemaa soome-ugri rahvaste diasporaad, kus „iga teine nende rahvaste esindaja elab väljaspool vastava tituleeritud rahvusriikliku üksuse piire”.

Howard Giles, Richard Yvon Bourhis ja Donald Taylor (1977: 308–309) märgivad, et etnolingvistilise kogukonna elujõulise rühmana säilimiseks on olulised kolm tegurit: staatusetegurid, demograafiline ja institutsionaalne tugi. Mida suurem on keelerühma elujõulisus, seda tõenäolisem on, et see ellu jääb ja aja jooksul õitsele puhkeb. Keelelise vähemuse elujõulisus on seotud keele kasutamise võimalusega erinevates ühiskondlikes institutsioonides. Järgmistes peatükkides käsitlen neid ja teisi tegureid üksikasjalikumalt.

### 1.1. Keele säilitamine ja keelevahetus

Keelekontaktid ja nendest tulenevad muutused mõjutavad kõiki keeli. Keele säilitamine ja keelevahetus on kaks olulist aspekti, mida tuleb arvestada poliüetnilises ühiskonnas, kus erinevad keeled puutuvad kokku ja mõjutavad üksteist. Keele säilitamine tähendab keele kasutamise jätkumist ja säilitamist toimiva suhtlusvahendina, samas kui keelevahetus viitab olukorrale, kus üks keel asendub teisega ilma, et kõnelejad annaks seda järgmisele põlvkonnale edasi. (Argus jt 2021: 10–13). Need protsessid on eriti olulised globaliseerumise kontekstis, kus paljud keeled on sattunud ohtu. Keeleteadlased on pühendunud nende nähtuste uurimisele ja meetmete väljatöötamisele, et säilitada keeleline mitmekesisus ja vältida keelte kadumist.

Keele säilitamine on globaliseerumise kontekstis aktuaalsem kui kunagi varem, kui UNESCO andmetel on ohtu sattunud mitu tuhat keelt (Moseley 2010). Just 20. sajandil mõistsid teadlased keelte täieliku kadumise ohtu, mis viis mitmete uuringute ja keelte säilitamise meetodite väljatöötamiseni. Teadusmaailmas on välja töötatud palju teaduslikke teooriaid ja erinevaid käsitusi, mis on kahtlemata väga väärtuslikud ja aitavad keelte kadumise probleemi lahendamisele kaasa. Üheks märkimisväärsimaks peetakse Joshua Fishmani

tegevust. Fishman lähenes teemale sotsiaalteaduste, eriti sotsioloogia ja sotsiaalpsühholoogia vaatenurgast (Pauwels 2016). Tema peamine huvi oli seotud keele sotsiaalsete ja avalike aspektidega. Selle lähenemisviisi keskmes olid keelekasutajad ja nende keelekasutus, mitte keel ise. Kuigi Fishman pooldas tugevalt multidistsiplinaarset lähenemist keele säilitamise ja keelekäitumise muutuste uurimisel, rõhutas ta sotsioloogilist aspekti. Määrati kindlaks kolm peamist fookusvaldkonda: (1) „harjumuspärase keelekasutuse“ määratlemine ja uurimine, (2) keeleväliste tegurite tuvastamine ja uurimine, mis mõjutavad keele säilitamist ja/või muutusi keelekäitumises ning (3) keelehoiakute ja keelepoliitika/planeerimise roll keele säilitamise või vahetuse mõjutamisel. (Pauwels 2016: 13)

Nancy Conklini ja Margaret Lourie (1983) pakkusid välja järgmised tegurid, mis võivad soodustada keele säilitamist või keelevahetust:

1. Poliitilised, sotsiaalsed ja demograafilised tegurid:

- sidepidamine ja juurdepääs kodumaale;
- kohanemine etnilise grupi identiteediga või enamuskeele identiteediga;
- sotsiaalsete võrgustike roll keelesäilitamises või keelevahetuses;
- haridustase, mis mõjutab lojaalsust või võõrandumist keelekogukonnast.

2. Kultuurilised tegurid:

- emakeelsete asutuste (st koolid, ühiskondlikud organisatsioonid, meedia, meelelahutusüritused) olemasolu;
- emakeelse kultuuritegevuse ja usutseremooniate läbiviimine;
- etnilise identiteedi tihe seos emakeelega;
- keelelised hoiakud ja suhtumised päritolukeelde ja -kultuuri, lähtudes individuaalsusest;
- emakeelega seotud identiteedi ja etnilise kuuluvuse väärtustamine;
- perekonna ja kogukonna sidemetele rõhutamine;
- vähemuskeelele ja etnilisele teadlikkusele rõhutamise tase.

3. Keelelised tegurid:

- emakeele standardiseerimine ja selle olemasolu kirjalikus vormis;
- kasutatava tähestiku lihtsus, mis soodustab kirjaoskuse levikut;
- emakeele rahvusvahelise staatuse olemasolu;
- kirjakeele olemasolu, mida kasutatakse ühiskonnas ja kodumaal;
- kirjaoskuse (või kirjaoskamatus) tase kodumaal.

Keele säilitamist toetavate tegurite hulgast toovad Johanna Laakso, Anneli Sarhimaa, Sia Spiliopoulou Åkermark ja Reetta Toivanen (2016) välja järgmised:

- põlvkondadevaheline keele edasiandmine peredes;
- rühma kollektiivne tahe hoida oma keelt identiteedi sümbolina;
- koduväliste valdkondade pidev olemasolu, kus keele kasutamine pole mitte ainult võimalik, vaid ka vajalik.

Kõik need mainitud tegurid mõjutavad keelevahetuse ja/või keele säilimise ulatust kakskeelses kogukonnas. Uuringud on näidanud, et paljud tegurid, mille hulka kuuluvad geograafiline ja sotsiaalne mobiilsus, eksogaamia (segaabielud) ning linnastumine avaldavad üldiselt negatiivset mõju keele säilitamisele, kuna need on seotud traditsiooniliste eluviiside hääbumisega. Viimase kahe aastakümne jooksul toimunud globaliseerumine on aga soodustanud vähemuste liikumisi üle maailma ning avanud teekonna poliitiliste õiguste ja võrdsuse saavutamise poole. Üldiselt ei tulene keele säilimine selgelt määratletud mõjutegurite kogumist, vaid pigem sõltub sotsiaalsete muutujate konkreetsest kombinatsioonist ja nende vastasmõjust konkreetsetes sotsioajaloolises kontekstis. (Laakso jt 2016: 34)

Kuna iga kontaktsituatsiooni dünaamika võib aja jooksul muutuda, võib keele säilitamine järk-järgult areneda keelevahetuseks. Keelevahetus toimub siis, kui kõnelejad hülgavad oma keele ega anna seda edasi järgmisele põlvkonnale. Seda võivad põhjustada sotsiaalpsühholoogilised tegurid nagu arvamused, et keelel pole väärtust, sest majandus, avalik sektor ja kirjalik suhtlus toimivad domineerivas keeles. (Argus jt 2021: 12)

Nagu märgib Nikolaj Vahtin (2007: 5), sisaldab keelevahetuse protsess teatavasti mitmeid etappe: esiteks tekib olukord, kui keelevahetus saab võimalikuks (grupi kakskeelsuse staadium), mille järel keeleline kogukond või sagedamini mõned selle kihid hakkavad järk-järgult eelistama domineerivat keelt. Selle tagajärjel keele funktsioonid vähenevad, see langeb üha enam igapäevasest kasutusest välja ja lõpuks on jäänud vähesed inimesed, kes seda mäletavad. Kogukond seda praktiliselt ei valda ega kasuta. Äärmuslikul juhul võib see protsess viia keele surmani. Kui varajastel etappidel pole keelevahetuse fakt veel ilmne, siis keskmises etapis on olukord, kus etnilist keelt veel mingil määral kasutatakse, kuid domineeriva keele struktuur on sellele juba pöördumatult mõju avaldanud. Keelevahetuse viimases etapis muutub emakeelena kõnelejate arv äärmiselt piiratuks ja ükskeelseid kõnelejaid pole.

Keele säilitamise ja keelevahetuse teema osa lõpetuseks tuleb märkida, et nende kahe nähtuse siirdumine uurijate fookusesse oli seotud eelkõige sisserännanute kontaktidega. Teine oluline aspekt, millega keele säilitamise ja keelevahetuse küsimused on seotud, on põliskeeleliste vähemuste olukord. (Pauwels 2016: 13)

## 1.2. Keele kestlikkust mõjutavad kõnelejaga seotud faktorid

Erinevates uuringutes määratletakse erinevalt keele elujõulisust mõjutavate kõnelejatega seotud tegureid. Näiteks Laakso jt (2016: 36) leiavad, et keele edasikandmine põlvkondade vahel, keele tegelik kasutamine, institutsionaalse toe tase ning kõneleja valmidus kasutada keelt nii igapäevases kui ka ametlikus kontekstis on keele elujõulisuse seisukohast määrava tähtsusega. UNESCO ohustatud keelte uuringu tulemused (Zamjatin, Pasanen & Saarikivi 2012: 26–27) tõid lisaks välja viis täiendavaid keelte elujõulisuse kriteeriumi, mille hulgas tuleks märkida järgmist: keele kõnelejate absoluutne arv; keele kõnelejate arvu osakaal kogu keeleruumis elavate inimeste hulgast; keele tänapäevased kasutusvaldkonnad, sealhulgas massiteabevahendid; keeleõpe ja kirjaoskus; keele dokumenteerimise ulatus ja kvaliteet.

Keele elujõulisust mõjutavad mitmesugused faktorid, mida saab jagada kahte peamisse kategooriasse. Need on objektiivsed ja subjektiivsed tegurid. Objektiivsete tegurite arv oluliselt ei erine eri käsitlustes ning käsitlused erinevad peamiselt kriteeriumite arvu osas. Subjektiivsete tegurite osas on aga mitmekesisus suurem, kuna subjektiivsed faktorid kuuluvad teatud rühmadesse (nagu sotsiaal-psühholoogilised, kommunikatiivsed jne) ja autorite seisukohad võivad mõnikord erineda.

Objektiivsed tegurid on need, mida saab mõõta ja kontrollida kindlate ja üldtunnustatud meetoditega, näiteks demograafilised andmed, keelte ametlik staatus (kaasarvatud vähemuskeelt puudutav seadusandlus, kuhu kuulub ka institutsionaalne tugi). Need tegurid on kvantifitseeritavad ja annavad konkreetseid andmeid, mis ei sõltu inimese isiklikust arvamusest või tunnetusest.

Subjektiivsed tegurid seevastu hõlmavad üksikisiku hoiakuid, motivatsiooni ja sotsiaal-psühholoogilisi aspekte. Need tegurid sõltuvad rohkem isiklikest kogemustest ja tunnetustest. Näiteks mitmekeelsus võib olla subjektiivne tegur, kuna see sõltub inimese enda kogemusest ja suhtumisest mitmekeelsusesse ning võib erineda eri inimestel ja kultuurigruppidel. Näiteks Martin Ehala jt (2014) sõnul sõltub keelte jätkusuutlikkus mitmesugustest teguritest, sealhulgas demograafilistest, majanduslikest, sotsiaalsetest, poliitilistest, kultuurilistest, sotsiolingvistilistest, hoiakulistest, diskursiivsetest ja teistest mõjudest. Keeleökoloogia uurib keele kestlikkust, keskendudes sellele, kuidas geograafilised ja poliitilised muutused mõjutavad keelekasutust ja keele ülesehitust, ning selgitab, millised tegurid põhjustavad muudatusi üksikindiviidide keelevalikutes.

Ehala subjektiivse vitaalsuse mudel lähtub üksikisikust ja analüüsib ainult üksikisiku hoiakute, vitaalsushinnangute ja keelepraktikate mõju keele püsimisele. Mudeli järgi sõltub

keele kestlikkus kõnelejate keelevalikutest, mis võivad viia keelevahetuseni, kui esimese keele kasutust ei väärtustata enam. Mudeli järgi tehtavates uuringutes otsitakse hoiakute ja keelevalikute omavahelisi seoseid. Keskendutakse demograafilistele (sugu, vanus, enesemääratlus, haridus, sissetulek), keelelistele (keeleoskus, keelelised praktikad, põlvkondlik keeleülekanne), institutsionaalsetele (haridus-, meedia-, kultuuri-, tööalased valikud) ning sotsiaalpsühholoogilistele (ratsionaalsed ja emotsionaalsed hoiakud) valdkondadele. (Ehala jt 2014)

Ehala tõstab esile keele kestlikkuse kõige otsesemateks mõjuteguriteks üksikisiku keelelised faktorid, eesotsas põlvkondliku keeleülekandega. Üksikisikute keelevalikute muutused viivad keelevahetuseni. Kõnelejate sotsiodemograafilised tegurid on keele püsimise või hääbumise üks kaudsemalt mõjutavaid tegureid. (Ehala jt 2014: 491)

Mahmud Fasya ja Dini Gilang Sari (2021) eristavad oma uurimuses järgmisi sotsiaalkultuurilisi tegureid, mis määravad keelevalikuid: kõnelejad, kõneolukord, kõne eesmärk, teemad ja kõne normid, kus kõnelejate puhul vaadeldakse sugu, vanust, haridustaset, kõnekaaslast (partnerit) ja kolmandat osapoolt. Anne Pauwels (2016: 83) eristab tegureid, mis on seotud peamiselt gruppidega, mille hulka kuuluvad asustuse levik ja muustrid (*settlement patterns*), kultuuriline sarnasus domineeriva rühmaga ja grupi arvuline tugevus või individuaalsete tunnustega nagu vanus, sugu, hariduslik taust, sotsiaalne klass, etniline kuulumine jne. Täiendavateks teguriteks nimetab ta enamusrühma või poliitilist süsteemi, milles vähemusrühm asub. Näiteks enamusrühma suhtumine vähemusrühma, selle keelde ja kultuuri. Samuti märgib ta põlvkonda ja perekonnamustreid (endogaamia/eksogaamia).

Sisserännanute kogukondades, kus pärandkeele kasutamine väheneb põlvkonniti, on kõneleja kuulumine kindlasse põlvkonda üks selgemaid tegureid keelevahetuse protsessis. Sisserännanud põlvkond tugineb pärandkeelele rohkem kui uues keskkonnas sündinud põlvkond, kes puutub peagi kokku enamuskeelega, näiteks hariduse kaudu. Enamasti muutub see nende domineerivaks keeleks nii kasutuse kui ka oskuse poolest. Üldiselt territoriaalsetes vähemusrühmades vanemad kõnelejad kasutavad vähemuskeelt palju enam kui nooremad kõnelejad välja arvatud olukordades, kus vähemuskeel on viimastel aegadel oluliselt taaselustunud (Pauwels 2016: 85–86).

Endogaamia ja eksogaamia teguritena määravad sageli keele valiku just perekonnas. Näiteks eksogaamia uurimisel on sageli oluline, kas partner kuulub enamuslikku etnolingvistilisse gruppi või vähemusse. Viimases olukorras toimub keelevahetus otseselt, kuna see viib enamuskeele kasutamiseni, mis domineerib kodukeskkonnas. See keskkond on oluline vähemuskeele või pärandkeele säilitamiseks ja järgmisele põlvkonnale edasi andmiseks.

Paraku sellises eksogaamses olukorras, kus perekonnasisene suhtlus (abikaasade, vanemate ja laste ning laste omavaheline suhtlus) toimuvad enamuskeeles, muutub see sageli perekonnas peamiseks keeleks. (Pauwels 2016: 88)

Tuginedes eespool mainitud töödele, eristatakse selles magistritöös järgmisi olulisi sisemisi tegureid, mis mõjutavad kõnelejaid:

1. Kõnelejate vanus, st mari keele oskuse tase eri vanuserühmades, eri põlvkondades;
2. Haridustee: kas vastajad said hariduse emakeeles;
3. Partnerite keele valik peres, kus arvestatakse päritolu ja sellest tulenevalt eristatakse omavahelisi suhtluskeeli;
4. Sünnikoht: keele valik sõltub teatud määral sellest, kus inimene on sündinud.

Siin töös ei väideta, et need tegurid on ainsad ja vaieldamatud. Vastupidi, iga etnilise rühma puhul on olukord erinev ja vastavalt sellele võivad erineda ka tegurite rühmad.

### 1.3. Keelelised hoiakud

Ellen Bouchard Ryan, Howard Giles ja Richard Sebastian (1982: 7) defineerivad keelehoiakuid järgmiselt: „*any affective, cognitive or behavioural index of evaluative reactions towards different varieties and their speakers*”. Ehk terminit kasutatakse, kirjeldamaks emotsionaalseid, kognitiivseid või käitumuslikke hinnanguid, mida inimesed annavad erinevatele keelevariantidele ja nende kõnelejatele. See tähendab, et keelehoiakud hõlmavad inimese tundeid, mõtteid ja tegutsemist seoses erinevate keelte ja nende kasutajatega. Keelehoiakud võivad mõjutada seda, kuidas inimesed tajuvad ja suhtuvad erinevatesse keeltesse ning kuidas nad neid kasutavad igapäevaelus. (Ryan, Giles & Sebastian 1982: 7)

Martin Ehala ja Katrin Niglas (2004: 2119) märgivad, et keelehoiakuid võib mõõta kaudsete ja otseste meetoditega. Nende arvates kaudsed meetodid on loomulikumad ja aitavad ilmselt paremini avada tõelisi keelehoiakuid. Näiteks võrdsete maskide test, kus lindistatud teksti põhjal hinnatakse kõneleja isikuomadusi (intelligentsust, juhivõimed jne). Kuid otseste meetodite abil, mille hulka kuuluvad küsimustikud ja intervjuud, saab uurida ka selliseid keelekasutuse aspekte, mida kaudsed tehnikad ei pruugi esile tuua. Keelehoiakute mõõtmine võimaldab prognoosida inimeste keelelist käitumist kakskeelsetes suhtlusolukordades või mitmekeelses keelekeskkonnas ning mille abil saab hinnata keele prestiiži, keelelist truudust ja üldisemalt subjektiivset etnolingvistilist vitaalsust.

Oluline on märkida, et keeleteadlaste seas on erinevaid määratlusi ja lähenemisviise keelehoiakutele. Näiteks François Grosjeani (1982: 117) arvates on keel üks tähtsamaid

sotsiaalse identiteedi sümboleid keelekogukondades üle kogu maailma. René Appel ja Pieter Muyskeni (2005: 16) arvates on keeled seotud sotsiaalsete või etniliste gruppide identiteediga. Kui keele ja identiteedi vahel on tugev seos, peaks see seos väljenduma indiviidide hoiakutes nende keelte ja kasutajate suhtes. Kui keelel on sotsiaalne tähendus, hindavad inimesed seda selle kasutajate sotsiaalse staatuse alusel ning nende keelehoiakud on seega sotsiaalsed hoiakud (Appel & Muysken 2005: 12). Peter Garrett (2010: 30) väidab, et sotsiaalsed hinnangud võivad tõepoolest erineda erinevates olukordades, kuid see ei tähenda, et hoiakud oleksid täiesti juhuslikud ja ebastabiilsed. Keelehoiakud on tavaliselt üsna püsivad, sest neid omandatakse juba varajases eas koos keele endaga.

Keelehoiakute uurimine algas 1930ndatel aastatel ning üks esimesi, kes defineeris hoiakuid, oli psühholoog Gordon Willard Allport (1935: 810). Tema hinnangul hoiakuid ei saa uurida otse, vaid ainult indiviidi käitumise kaudu. 1950ndatel ja 1960ndatel aastatel mõisteti hoiakuid kolmikmudeli kontekstis, kus suhtumine koosneb stiimuli poolt esile kutsutud tundest, uskumustest objekti kohta ja käitumisest objektide suhtes (Rosenberg & Hovland 1960). Irving Sarnoff (1970: 279) seab keelehoiakute määratluse tuumaks kalduvuse reageerida soovivalt või mittesoovivalt teatud objektide klassi suhtes. Hoiakut defineeritakse kui psühholoogilist tendentsi, mis väljendub teatud objektile antavas positiivses või negatiivses hinnangus (Eagly & Chaiken 1993), mis täielikult kattub Sarnoffi poolt 1970ndatel aastatel antud määratlusega. Aja jooksul on keelehoiakute termin muutunud, täiendades ja rikastudes, mis on oluliselt laiendanud mõistet ennast ja võimaldanud selle praktilist rakendamist erinevatest vaatenurkadest.

Keelehoiakud kujunevad ja muutuvad pidevalt. Neile võivad avaldada mõju ühiskondlikud mõjud, eeskujud ja kogemused. Need arusaamad on olulised, kuna need aitavad mõista keelekasutajate vaheliste suhete keerukust ning keele ja identiteedi vahelist seost. Keelehoiakute roll vähemuskeelte säilitamisel on vaieldamatu, kuna keelevahetus ohustab otseselt nende keelte olemasolu. Selles kontekstis on keelehoiakud olulised ja määravad keele säilitamise ja arendamise tänapäeva ühiskonnas. Seetõttu on keelehoiakute kujundamine kõige olulisem tegevusvaldkond keele toetamisel (Ehala 2018: 7).

#### **1.4. Põhimõisted**

Selles peatükis esitan põhimõistete definitsioonid, mida ma oma magistritöös kasutan ja keskendun otseselt keelehoiakutega seotud terminitele.

Martin Ehala ja Katrin Niglas (2004: 2115–2116) defineerivad mõisteid järgmiselt. Keele hääbumine (*language loss*) on mitmeastmeline protsess, mille käigus keelekogukond järkjärgult kahaneb lõpliku kadumiseni kõnelejate arvu vähenemise, väljarände või demograafiliste tegurite tõttu. Keelevahetus (*language shift*) on põlvkondade vaheline üleminek ühelt keelelt teisele. Sellel ajal on paralleelselt kasutusel nii vana kui ka uus (ema)keel. Tegemist on kakskeelsuse perioodiga, millele on iseloomulik vana keele oskuse järkjärguline halvenemine ehk keele lagunemine (*language attrition*). Keelesäilitamine (*language maintenance*) on teadlik tegevus, mis takistab keele hääbumist, eelkõige keele aktiivne kasutamine kogukonna igapäevases suhtluses.

Pauwels (2016: 1) vaatleb keele säilitamist kui protsessi, mille käigus säilitatakse oma kodune või etniline keel uues keskkonnas. Seda võib täheldada nii suurlinnades kui ka väiksemates asulates. Laakso jt (2016) määratlevad keele säilitamist nii, et teatud keele kasutajate rühm jätkab keele kasutamist mitmekeelses keskkonnas, eelistades seda teisele keelele. Kui aga uus keel muutub peamiseks, võib seda pidada nende sõnul keelevahetuseks.

Keelehoid (samuti *language maintenance*), mis tagab keele säilitamise, hõlmab tegevusi, mis toetavad keele püsimist ja ennetavad selle hääbumist. Selle valdkonna peamised suunad on keele arendamine, keele kaitse ja järelevalve, keelealane suhtekorraldus ning keeleõpe. Keelehoidu vajavad samuti suured ja elujõulised keeled. (Ehala 2003: 5)

Mari-Liis Korkus, Adele Vaks ja Virve Vihman (2024: 41) defineerivad mõisteid järgnevalt. Emakeel ehk esimene keel (*native language, first language*) on keel, milles lapsega sünnist saadik suheldakse ja mida ta omandab loomulikus suhtluskeskkonnas. Seda kasutatakse sageli koduses keskkonnas, kuid ka koolis, ühiskonnas või vähemuskogukonnas. Teine keel (*second language, additional language*) on keel, mida omandatakse emakeele kõrvale hiljem, tavaliselt pärast esimest 3–4 eluaastat, mille omandamine toimub kas suhtlemise kaudu või keeleõppe teel, näiteks koolis. Teist keelt kasutatakse üldiselt kodust väljaspool. Võõrkeeleks (*foreign language*) kutsutakse keelt, millel puudub ümbritsev kogukond, milles keelt praktiseerida. Seda omandatakse tavaliselt keelekursustel või iseseisvalt õppekavade ja abimaterjalide abil ning kasutatakse peamiselt väljaspool igapäevast elukeskkonda, näiteks reisimisel. Pärandkeel (*heritage language*) on keel, mis erineb ühiskonnas laialt kasutatavast keelest ja mida laps omandab vanematelt, sisserändajate peredes. Seda omandatakse kodus loomuliku suhtluse kaudu ning kasutatakse ka sugulaste või tuttavatega. Põliskeel (*indigenous language*) on põlisrahva keel, mida räägitakse kontekstis, kus mõni teine keel on muutunud enamuskeeleks. Põliskeel võib olla emakeel, kuid mõnikord õpitakse seda hilisemas eas sarnaselt teise keele

omandamisele. Seda kasutatakse peamiselt põlisrahva asustusaladel, kindlates kogukondades. (Korkus, Vaks & Vihman 2024)

Petar Kehayov (2020: 15–17) kirjeldab keelesurma (*language death*) kui keele kadumist, mis toimub siis, kui keel lakatakse edasi andmast järgmisele põlvkonnale ja see järkjärgult unustatakse. Kui keelel ei ole enam emakeelseid kõnelejaid, loetakse see väljasurnud keeleks. Tema sõnul nii keelesurm kui ka keelevahetus tähistavad mõlemad keele põlvkonnaülese edasiandmise katkemist. Erinevus seisneb selles, et keelesurm rõhutab protsessi lõpptulemust, samas kui keelevahetus viitab keele asendamisprotsessile teise keelega.

Enamuskeelteks (*majority language*) peetakse keeli, mille kõnelejal on majandusliku ja kultuurilise prestiiži keskus oma keeleruumis, olenemata sellest, kas neil on kontakte teiste keeltega. Enamuskeelte kõnelejatele on omane hoiak, mis väärtustab nende enda kultuuri ja keelt. Vähemuskeeled (*minority language*) on seevastu keeled, mille kõnelejate jaoks asub prestiižikeskus väljaspool nende keelekogukonda, teises keeleruumis. (Ehala 2003: 6)

Keeleteaduses eristatakse terminit etnolingvistiline vitaalsus (*ethnolinguistic vitality*), mida algselt mõistetakse kui rühma võimet käituda eraldiseisva ja aktiivse kollektiivse üksusena rühmadevahelistes suhetes (Giles, Bourhis & Taylor 1977: 307). Etnolingvistilise vitaalsuse teguritena on välja toodud kolm struktuurset muutujat: rühma demograafiline seisund, rühma staatus ja institutsionaalne tugi. Pakutud kontseptsiooni olemus seisneb järgmises: väikese vitaalsusega rühmad lõpetavad suure tõenäosusega eksisteerimise eraldiseisvate kollektiividena, samas kui kõrge vitaalsusega rühmad jäävad ellu. (Giles, Bourhis & Taylor 1977: 309)

Kytlay Yagmuri ja Martin Ehala (2011) etnolingvistilise vitaalsuse teooria keskendub keelekogukonna jätkusuutlikkusele ja selle võimele säilitada oma identiteeti ja keelt. Nende teooria hõlmab mitmeid parameetreid, mis mõjutavad keele vitaalsust, sealhulgas demograafilised, sotsiaalsed, institutsionaalsed ja psühholoogilised tegurid. Ehala on välja töötanud matemaatilise mudeli, mis võimaldab hinnata keele vitaalsust, sisestades erinevaid andmeid keelekogukonna kohta. See mudel aitab prognoosida, kui vitaalne on keel ja millised tegurid võivad selle säilimist mõjutada. Mudel võtab arvesse keelekogukonna suurust, keele kasutamise sagedust, keeleõppe ja -kasutuse institutsionaalseid toetusi ning kogukonna liikmete hoiakuid keele suhtes. (Yagmur & Ehala 2011)

Jacquelien Stekelenburg (2013: 219) sõnul mõistetakse identiteeti, mis on üks vitaalsuse, keele säilitamise ja keelehoiakute olulisi komponente, kui „meie arusaam sellest, kes me oleme ja kes on teised inimesed, ning vastupidi, teiste inimeste arusaam endast ja teistest, st kes nad on“. Arusaamisest sellest, „kes me oleme“, eristatakse individuaalse ja kollektiivse grupi

tasandi identiteedi. Individuaalse identiteedi osas võib väita, et igal inimesel on üks isiklik ja mitu sotsiaalset identiteeti. Kui isiklik identiteet on seotud enesemääratlusega isiklike omaduste osas, siis sotsiaalne identiteet on seotud sotsiaalse grupiga, mille liige inimene on. Termin „kollektiivne identiteet“ viitab jagatud määratlusele, mis tuleneb rühma liikmete sarnastest huvidest, kogemustest ja ühtsusest. (Stekelenburg 2013 )

### **1.5. Varasemad sotsiolingvistilised uuringud soome-ugri rahvaste kohta**

Siinse magistr töö eeskujuks on Laakso jt (2016) ELDIA (*European Language Diversity for All*) projekti tulemused, mis keskenduvad vähemuskeelte seisundi hindamisele üle Euroopa.

ELDIA oli Euroopa Liidu rahastatud rahvusvaheline uurimisprojekt, mis viidi läbi aastatel 2010–2013 ning mis uuris erinevate Euroopa vähemuskeelte kõnelejate mitmekeelsust. Projekt hõlmas erineva suuruse ja ohustatuse tasemega soome-ugri keeli, mille seas olid: ungari keel Sloveenias ja Austrias, eesti keel Saksamaal ja Soomes, võru ja setu keel Eestis, vepsa ja karjala keel Venemaal, meä ja rootsisoomi keel Rootsis, kveeni ja põhjasaami keel Norras. Uurimistö käigus loodi keelte elujõulisuse baromeeter *EuLaViBar (European Language Vitality Barometer)* keeltevaheliste muutuvate tasakaalude mõju kirjeldamiseks, mõõtmiseks ja hindamiseks. Projekti eesmärk on kirjeldada ja analüüsida tänapäeva mitmekeelsetes ühiskondades elavaid soome-ugri keelekogukondi ja nende näitel uurida, kuidas piirkondlikud ja rahvuskeeled ning rahvusvahelised vahenduskeeled omavahel toimivad. Samuti keelte kestlikkuse teooria arendamine, keskendudes peamiselt suuremate ja vähem ohustatud keelte uurimisele aga ka kirjeldada aktiivset keelekasutust ja keelevalikuid. (Laakso jt 2016)

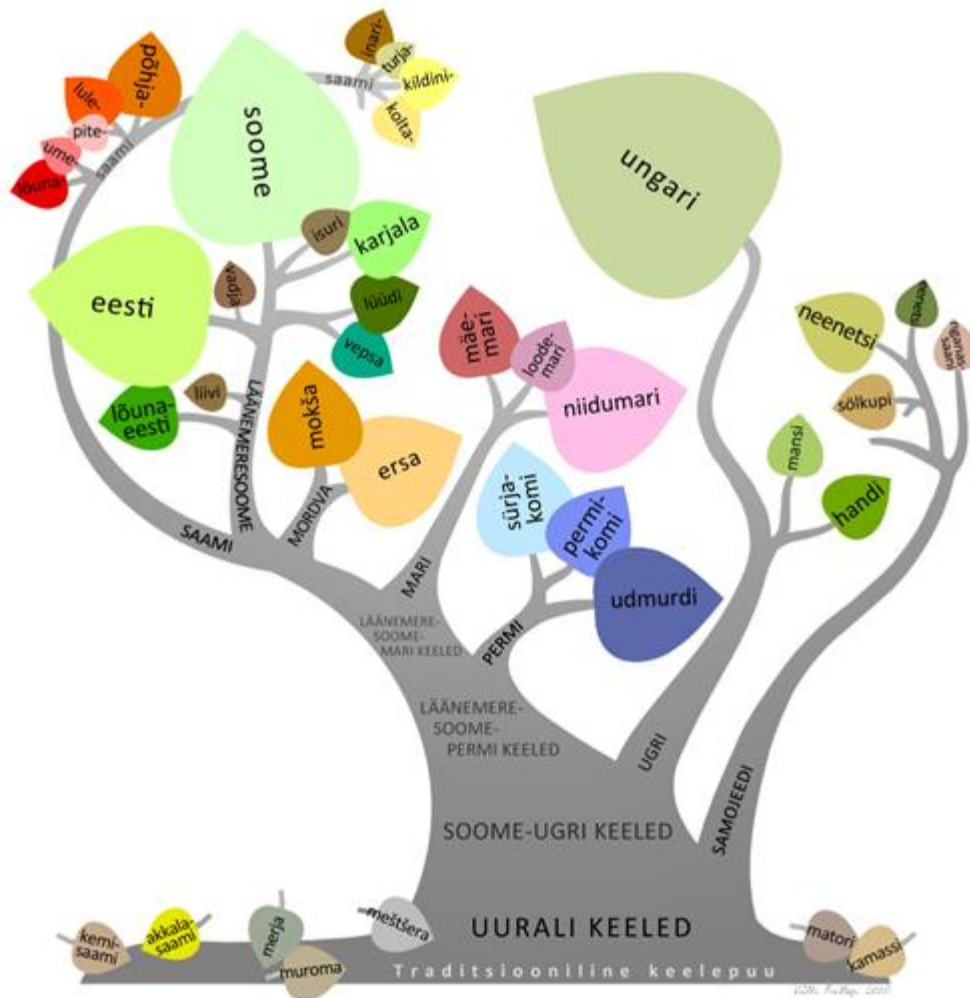
Tallinna Ülikooli lõpetanud Svetlana Tanygina (2006) on oma magistr töös uurinud Eestis õppivate mari üliõpilaste rahvusliku eneseteadvuse muutumist mõjutavaid tegureid. Uurimuse autor keskendus hõimurahvaste programmi raames Eestisse õppima tulnud maridele ning uuris nende rahvusteadvust. Uuringu tulemused näitasid, et mari üliõpilastel on tugev rahvuslik identiteet, mis pärast Eestisse saabumist veelgi tugevneb. Erilist huvi pakub asjaolu, et Eestis on loodud tingimused mitte ainult rahvusvähemuste kultuuri säilimiseks, vaid ka nende arendamiseks ja teiste kultuurikihtidega tutvumiseks. Uuringu tulemused näitasid, et soodsateks teguriteks on haridus, teiste keelte ja kultuuride õppimine, mitmekultuuriline ühiskond, kultuuri- ja ühiskonnasündmused, riigi kultuuri- ja rahvuspoliitika, Eesti majanduslik edu, aga ka eneseteadvuse tõus vastuseks globaliseerumise ja meedia väljakutsetele. (Tanygina 2006: 80–82)

## 2. Üldine taust maride kohta

Marid on soome-ugri rahvas, mille sees võib eristada subetnilisi rühmi oma murrete või keeltega. Nii jagunevad nad keeleliselt mäemarideks, niidumarideks ja loodemarideks. (vt joonis 1). Valdav osa teadlasi nõustub, et loodemurre ei kuulu niidu- ega mäemari keelde. Aga ametlikku keele staatust pole see murre üheski Venemaa piirkonnas saanud, mis piirab selle kasutust. Kõnelejate arvu on raske hinnata, kuna 2010. aasta rahvaloenduses arvestati loodemurre niidumari- või lihtsalt mari keelena. Kuigi 20. sajandi lõpus loodi kirjakeel, pole loodemurre omandanud iseseisvat kirjanduslikku traditsiooni. (Ustjancev 2022: 132)

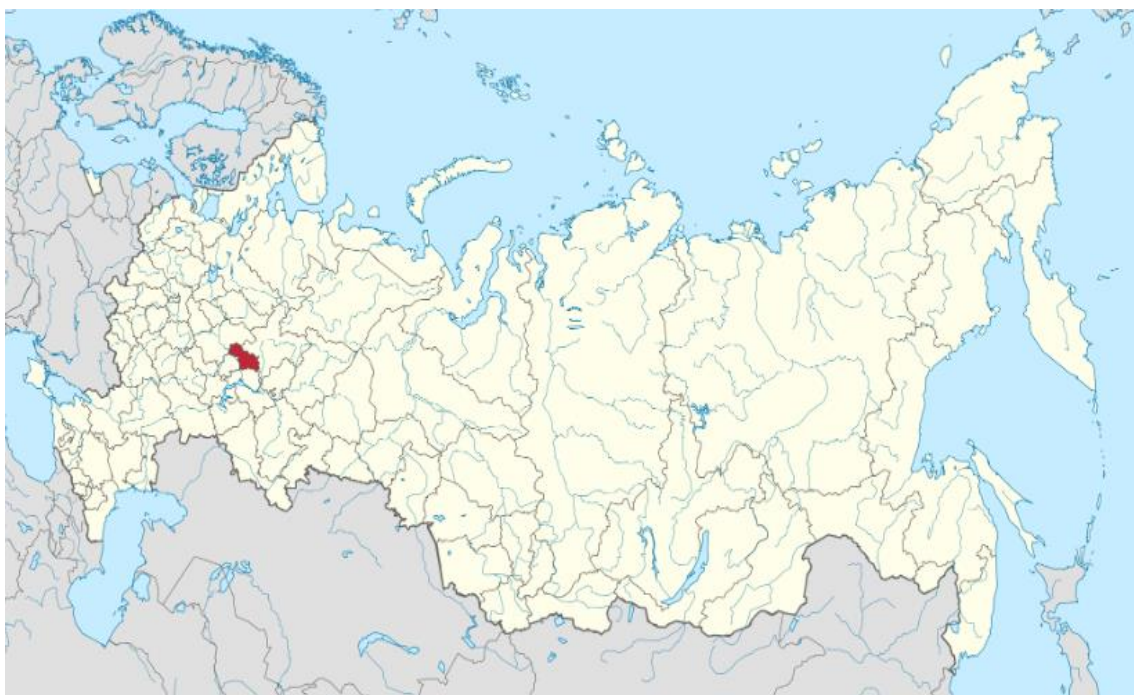
Mari keel kuulub uurali keelkonda. Marimaa riigikeelteks on mari keel (mäemari ja niidumari murded) ja vene keel. Mari keele ametlik staatus riigikeelena ei ole toonud kaasa selle laialdast kasutamist Marimaal. Mari keelt ei kasutata õppetöö keelena (kuigi seda õpetatakse eraldi ainekavana 98% koolides), samuti ei kasutata seda äri- ega ametialase suhtluse keelena. Ehkki mari keelt õpetatakse vabariigis ulatuslikult Marimaa koolides, pole selle keele praktiline kasutusala väga lai (Vedernikova 2018: 236–237).

Magistritöös kasutan klassifikatsiooni, mida toetab ajaloolane Ananij Ivanov (Ivanov & Sanukov 2011: 5). Traditsiooniliselt jagunevad marid geograafiliselt erinevateks alamrühmadeks. Üks nendest on mäemarid, kes elavad põhiliselt Volga paremal kaldal. Teine rühm on niidumarid, kes asustavad Vetluga ja Vjatka jõe vahelist ala. Kolmandaks on aga idamarid, kes elavad ida pool Vjatka jõge, peamiselt Baškortostani aladel. (Ivanov & Sanukov 2011: 4) Keeleliselt on idamarid lähedased niidumaridele, kuid geograafilise eraldatuse tõttu käsitletakse neid eraldi rühmana.



**Joonis 1.** Mari keele koht uurali keelte seas (Norvik & Prillop 2021).

Marid elavad valdavalt Venemaa territooriumil (vt joonis 2). Mari keele kõnelejate arvu on väga raske hinnata, sest Venemaa rahvaloenduses võivad inimesed oma emakeele ja rahvuse teatada mitmesugustel alustel. Viimase, minule kättesaadava ja ametliku, 2010. aasta Venemaa rahvaloenduse põhjal end etniliseks mariks pidavate inimeste arv oli 547 605 (Vserossijskaja perepis' naselenija 2010). Marimaa ametlikul territooriumil elab 696 459 inimest, kellest 43,9% moodustavad marid, 47,4% venelased, 9% muud rahvused. Sama rahvaloenduse järgi teatas Venemaal 365 127 inimest, et nad valdavad mari keelt ja 23 062 mäemari keelt, kokku seega oli rahvaloenduse andmete kohaselt mari keele kõigil vormidel 388 189 kõnelejat (Vserossijskaja perepis' naselenija 2010). Viimaseid andmeid aastast 2020–2021 ei ole meile kättesaadavaks tehtud. Samas ligikaudseid hinnanguid saab teha võrreldes seda arvu 2002. aasta rahvaloenduse andmetega, mille kohaselt oskas 2002. aastal ajal mari keelt (kõiki vorme) 487 480 inimest Venemaal. (Vserossijskaja perepis' naselenija 2002) See tähendab, et kõnelejate arv on märkimisväärselt vähenenud.



**Joonis 2.** Marimaa asukoht Venemaa kaardil (Fenno-Ugria *s. a.*).

Marisid elab peaaegu kõigis Venemaa piirkondades. Suurimad kogukonnad on Baškortostanis (103,7 tuhat), Tatarstanis (18,8 tuhat), Udmurtias (8,1 tuhat), Kirovi oblastis (29,6 tuhat), Sverdlovski oblastis (23,8 tuhat), väiksemad kogukonnad Nižni Novgorodi oblastis (6,4 tuhat) ja Permi kraisis (4,1 tuhat) (Kazimov 2013: 5).

## **2.1. Mari keelt kõneleva kogukonna kujunemine Eestis**

Et uurida maride keelehoiakuid ja -kasutust, on oluline teada, kui palju on mari keele kõnelejaid Eestis, kuidas on maride kogukond aastate jooksul kujunenud ja kus nad paiknevad piirkonniti.

Kadri Koreiniku ja Tõnu Tenderi (2013: 81) järgi on rahvaloenduse esitatavad küsimused rahvuse ja emakeele kohta mitmeti mõistetavad ning nende kohta uurimine tänapäeva hilismodernses ja globaliseerunud ühiskonnas võib olla keeruline. Rahvaloendustel tavaliselt välditakse selliste küsimuste esitamist, mida saab tõlgendada mitmeti, kuid keeleküsimusi on tõlgendatud pigem rahvusliku kuuluvuse või identiteedi alusel, mitte niivõrd keeleoskuse või -kasutuse alusel. Nende hinnangul ei pruugi loendusküsimused anda emakeele kohta eri etniliste rühmade puhul võrreldavaid tulemusi, mis kajastaksid keelekasutust. Näitena tuuakse nõukogude aega, kus rahvaloenduste juhendites ei suudetud täpselt määratlada, kuidas emakeele küsimust tõlgendada – kas see peaks viitama esimesele, lapsepõlves õpitud keelele või hoopis keelele, mida inimesed igapäevaelus eelistavad kasutada. Samuti näitasid

1990ndatel aastatel läbiviidud sotsioloogilised uuringud, et emakeelt tõlgendati sageli rahvus- või riigikeelena.

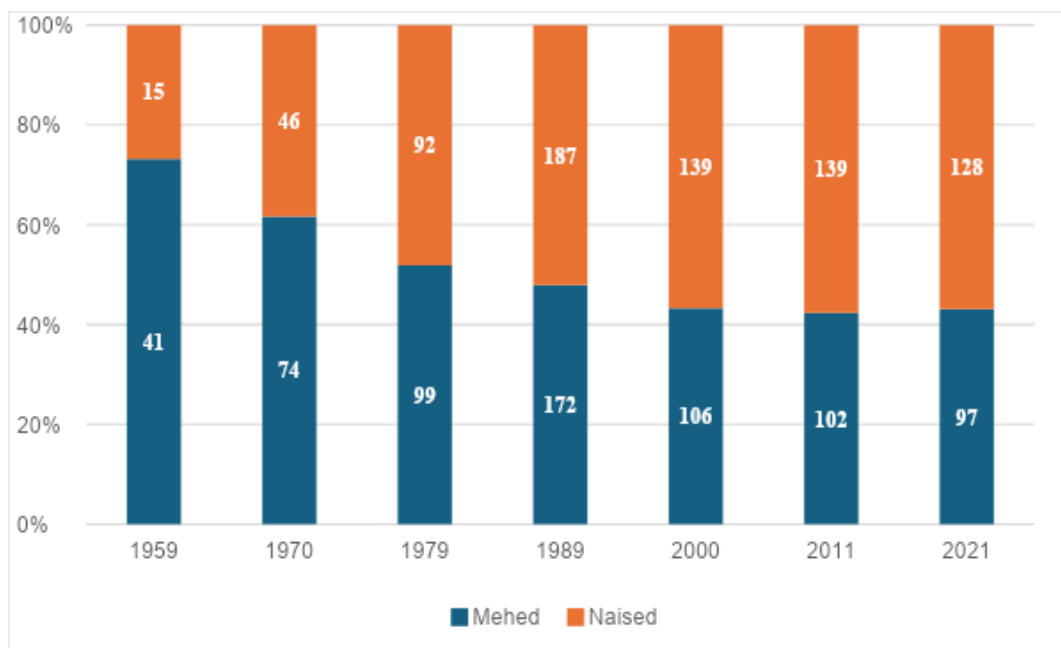
Uurides sotsiaaldemograafilist struktuuri, saame ülevaate Eestis elavate maride kohta. Eesti statistika andmebaasi rahvastiku ja etnokultuurilistest näitajatest selgub, et maride ja mari keele kohta esineb andmeid alates aastast 1959. Tabel 1. näitab Eestis elavate maride hulka ja selle muutumist aastakümnete jooksul.

**Tabel 1.** Maride arv rahvuse, soo ja aasta järgi (Eesti Statistikaamet 1959–2021).

	<b>1959</b>	<b>1970</b>	<b>1979</b>	<b>1989</b>	<b>2000</b>	<b>2011</b>	<b>2021</b>
<b>Mehed</b>	41	74	99	172	106	102	97
<b>Naised</b>	15	46	92	187	139	139	128
<b>Kokku</b>	56	120	191	359	245	241	225

Vaatamata sellele, et mari rahvas on väga väike rahvusgrupp Eestis, on siiski võimalik täheldada teatavaid trende. Analüüsides andmeid, võib järeldada, et mari rahva suurus Eestis on ajas kõikunud. Kui 1959. aastal oli marisid Eestis 56 inimest, siis 1989. aastaks kasvas see juba 359-le inimesele, mis on tänaseni kõrgeim näitaja. Aastaks 2000 oli see vähenenud, ulatudes 245-ni. 2011. ja 2021. aastal oli samuti märgata väikest langustrendi, vastavalt 241 ja 225 inimest.

Arvestades soo kriteeriumi, on näha, et mari rahva koosseisus on meeste ja naiste suhe kõikunud erinevate ajaperioodide jooksul. Kui algusaastatel domineerisid mehed, siis alates 1989. aastast trend muutub ning naiste domineeriv osakaal on üsna stabiilne kuni viimase rahvaloenduseni kaasaarvatud. Täpsema ülevaate saab tutvudes joonisega 3, mis illustreerib muutusi aastast 1959.



**Joonis 3.** Maride rahvaarv Eestis rahvuse, soo ja aastaarvu järgi (Eesti Statistikaamet 1959–2021).

1959. aastal oli meeste osakaal märgatavalt suurem moodustades 73% kõikidest maridest. Aastaks 1970 oli meeste osakaal juba langenud 61,7%-ni ja 1979. aastaks 52%-ni. See võib autori arvates tõenäoliselt olla seotud asjaoluga, et pärast Teist maailmasõda vajas Eesti lisa tööjõudu. Tol ajal asusid suured tööstusettevõtted Tallinnas ja Ida-Virumaal. Tegemist oli füüsilise tööga, seega oli vajadus meestest sisserändajate järele suurem. Näiteks siinse magistratöö respondent A (71-aastane mees), kinnitab, et saabus Marimaalt aastal 1975 ja töötas keskses remondibaasis ja seejärel Narva kalatööstuses. Ta märgib, et töölistele anti ühiselamu. Respondentide pere, kes saabus Eestisse aastal 1972, töötas Narva hüdroelektrijaamas. Respondendi B sõnul töötas tema naine aastal 1975 raudbetoonitööstuse tehases kraanajuhina ning tema vend keemiatehases Sillamäel. Henno Sarv (1997) märgib, et 1960ndatel aastatel kannatas Marimaa tööpuuduse all, kuna põllumajandus toodang koondus ja muutus spetsialiseeritumaks. Selle tagajärjel tekkis tööpuudus. Kuna linnades eelistati mujalt pärit kvalifitseeritud tööjõudu, tõrjuti välja kohalik elanikkond, mistõttu küladest lahkus 53 tuhat mari.

Seda kinnitab ka Lyudmila Yamurzina (2017: 110), kes mainib, et sõjajärgse majandusliku ümberkorralduse tagajärjel tuli Eestisse inimesi tööle. Enamik neist olid lihttöölised kes leidsid tööd Ida-Virumaa tööstusettevõtetes või näiteks Tallinna sadamas. Mari rahvusest üliõpilased asusid aga õppima Eesti kõrgkoolidesse.

Mari rahvuse esindajate hulk kasvas 1979–1989 perioodil 88% võrra. Alates 1989. aastast on mari naiste arv Eestis ületanud meeste hulka. Minu arvates võib üks võimalik tegur selle

trendi taga olla abielu: mitmed naised on asunud Eestisse elama oma abikaasade järel. Näiteks respondent C, 71-aastane mari päritolu naine leidis oma tulevase eestlasest abikaasa Peterburist ning kolis 1986. aastal koos temaga Eestisse. Teine võimalik tegur võis olla õppimine Eesti kõrgkoolides. Selle tulemusena saabus Eestisse rohkem naisi kui mehi.

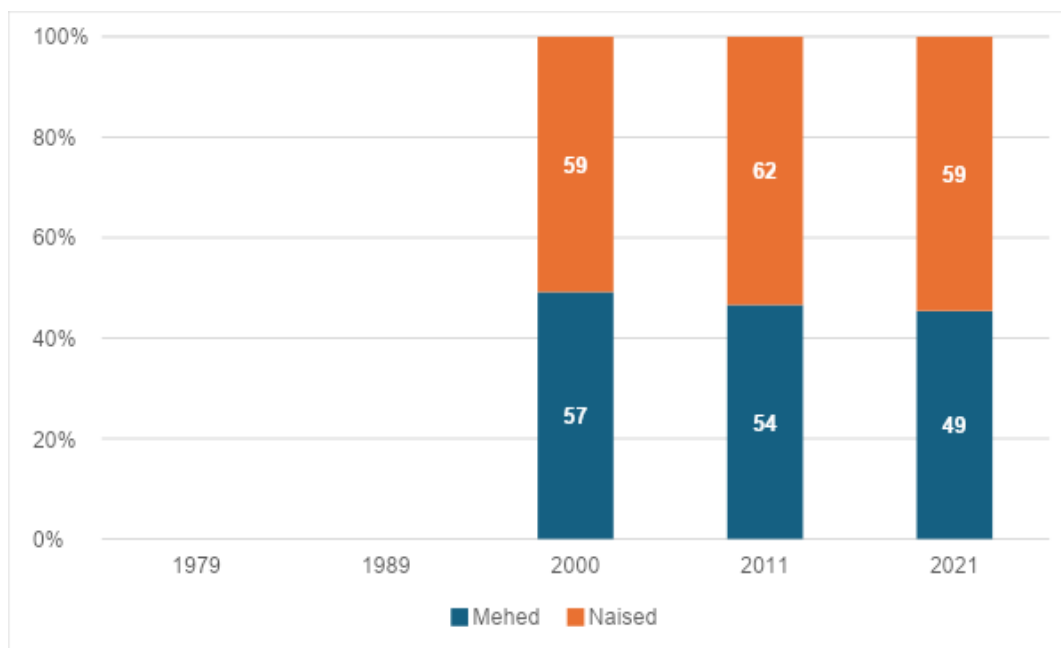
Vene keelt emakeelena kõneleva rahvastiku hulga languse peamiseks põhjuseks peetakse 1990. aastate algusperioodil Eesti taasiseseisvumisega aset leidnud väljarännet, mille enamasti moodustas tagasiränne päritolumaale (Puur, Rahnu & Valge 2016: 269). On väga tõenäoline, et ka mari rahvusest inimesi pöördus sel perioodil osaliselt tagasi oma kodumaale.

Kuna siinse uuringu teema on „Keelelised hoiakud mari keelt kõnelevates peredes Eestis“, on oluline eelnevalt välja selgitada, mis keelt peavad marid oma emakeeleks. Marimaa asub Venemaa koosseisus ja osa maride jaoks on emakeeleks vene keel. Alljärgnevad tabel 2 ja joonis 4 võtavad kokku ja illustreerivad maride arvu, kes peavad enda emakeeleks mari keelt.

**Tabel 2.** Mari emakeelega inimeste arv Eestis soo järgi ja aastate lõikes (Eesti Statistikaamet 1979–2021).

	<b>1979</b>	<b>1989</b>	<b>2000</b>	<b>2011</b>	<b>2021</b>
<b>Mehed</b>	-	-	57	54	49
<b>Naised</b>	-	-	59	62	59
<b>Kokku</b>	-	-	116	116	108

Aastatel 1979 ja 1989 oli mari emakeelega inimeste arv Eestis nii meeste kui ka naiste seas teadmata. Mari emakeelega inimeste arv Eestis on aastate lõikes olnud ühtlane, kuigi on viimase kümne aastase perioodi jooksul mõnevõrra vähenenud. Vaadates eraldi meeste ja naiste näitajaid, on mari emakeelega meeste arv Eestis järjepidevalt langenud. 2000. aastal oli mari emakeelega inimeste koguarv Eestis 116, millest mehed moodustasid 49,1% ja naised 50,9%. 2011. aastal jäi koguarv samaks- 116 millest mehed moodustasid 46,6% ja naised 53,4%. Aastal 2021 vähenes koguarv 108-ni, millest mehed moodustasid 45,4% ja naised 54,6% (vt joonis 4).



**Joonis 4.** Mari emakeelega inimeste arv Eestis soo järgi ja aastate lõikes (Eesti Statistikaamet 1979–2021).

Eesti statistika andmebaasis kasutatakse terminit *rahvuskeel*. Olen asendanud selle termini *mari keelega* kõikjal töös allpool esitatud andmetes.

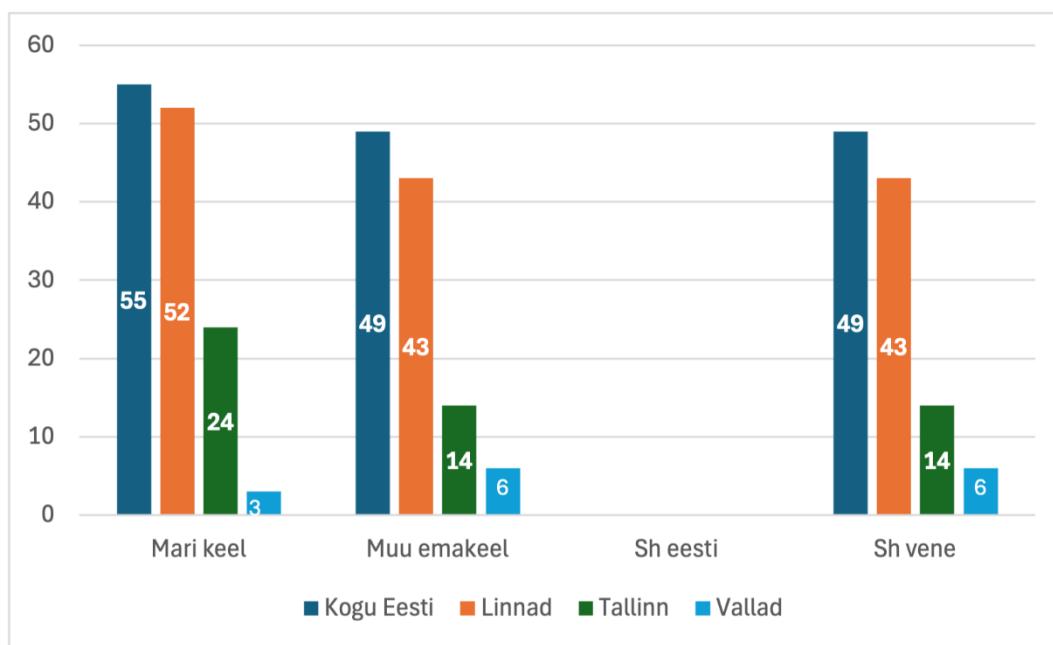
Eesti statistika andmebaasis on esitatud andmed ka emakeele kohta piirkonniti. Tabel 3 näitab 2000. aasta rahvaloenduse andmetel Eesti Vabariigis elavate maride mari keelt ja muud keelt emakeelena rääkijate arvu. Tabelis on esitatud andmed meeste ja naiste kohta Eesti eri piirkondade lõikes. Sulgudes olev näitaja, mis on eraldatud omavahel semikooloniga, tähistab vastavalt meeste ja naiste arvukust eraldi.

**Tabel 3.** Mari- ja muu emakeelega maride arv ja paiknevus Eestis aastal 2000 (Eesti Statistikaamet 2000a).

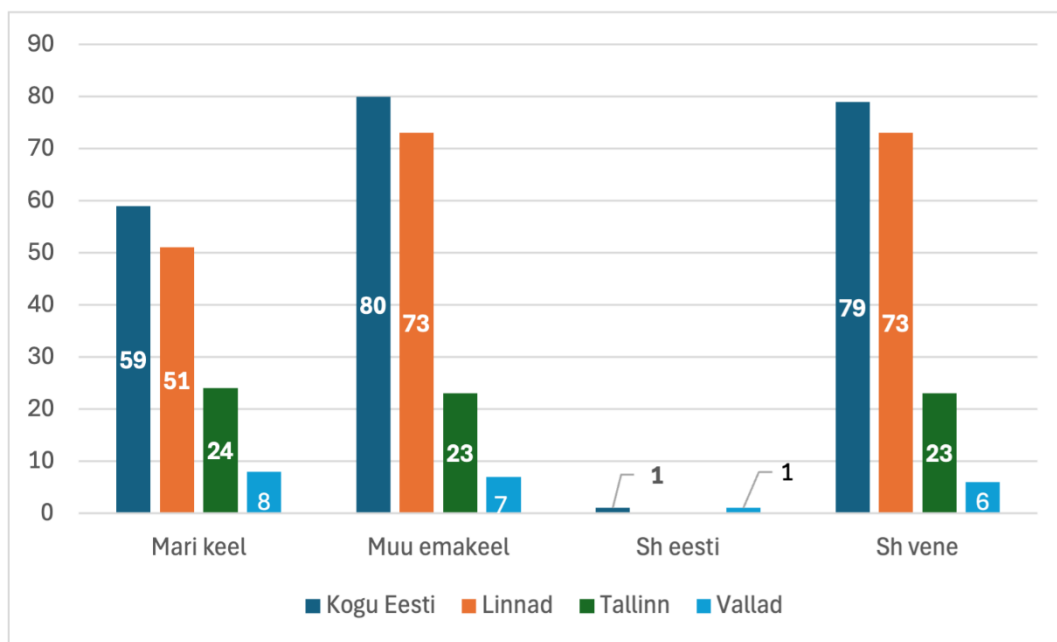
	<b>Kogu Eesti</b>	<b>Linnad</b>	<b>Tallinn</b>	<b>Vallad</b>
<b>Mari keel</b>	114 (55;59)	103 (52;51)	48 (24;24)	11 (3;8)
<b>Muu emakeel</b>	129 (49;80)	116 (43;73)	37 (14;23)	13 (6;7)
<b>Sh eesti</b>	1 (0;1)	-	-	1 (0;1)
<b>Sh vene</b>	128 (49;79)	116 (43;73)	37 (14;23)	12 (6;6)

Tabeli jaotuse analüüs toob välja mitu olulist tendentsi. Aastal 2000 kõneles kogu Eestis elavate mari meeste ja naiste hulgas emakeelena eesti keelt vaid üks isik ning 129 inimese emakeel oli muu keel kui mari keel. Mari keelt kasutas emakeelena 114 inimest. Emakeel oli teadmata 2 inimese puhul. On näha, et kogu Eesti maride hulgas oli vene keel emakeelena kasutusel 128 inimesel. See annab märku maride vähesest integreerumisest eestikeelse ühiskonnaga ning võimalusest kasutada Eesti ühiskonnas vene keelt.

Vaadates lähemalt maride emakeele jaotust elukoha järgi, võib täheldada, et Tallinnas elavate maride hulgas domineeris emakeelena mari keel. Seda kõneles 24 meest ja 24 naist. Vene keelt kasutas emakeelena meeste seas 14 ja naiste seas 23 inimest. Seevastu valdades elavate maride hulgas oli olukord teistsugune. Kui naiste seas oli endiselt emakeelena domineeriv mari keel, mida kasutas 8 inimest 7 muu keele vastu, siis meeste seas kasutas mari keelt emakeelena vaid 3 inimest 6 vastu. Järgnevad joonised 5 ja 6 illustreerivad maride mari keele kasutust piirkonniti.



**Joonis 5.** Mari ja muu emakeelega meeste arv ja paiknevus Eestis aastal 2000 (Eesti Statistikaamet 2000a).



**Joonis 6.** Mari ja muu emakeelega naiste arv ja paiknevus Eestis aastal 2000 (Eesti Statistikaamet 2000a).

Võib öelda, et mari rahvusest inimeste seas Eestis domineeris 2000. aastal emakeelena vene keel. Võõrkeeleskus on oluline vahend kultuurilise ja sotsiaalse suhtluse hõlbustamiseks, kuid rahvaloenduse (Eesti Statistikaamet 2000b) andmete analüüs maride võõrkeelte oskuse kohta (vt tabel 4) tõi esile metodoloogilise probleemi, mida mainisin peatüki 2.1 alguses.

**Tabel 4.** Eestis elavate maride võõrkeelteoskus aastal 2000 (Eesti Statistikaamet 2000b).

Vastajaid kokku	245
Oskab võõrkeeli	190
..mari	30
..eesti	122
..vene	111
..inglise	56
..saksa	22
..prantsuse	4
..soome	11
..rootsi	1
..muu(d) keel(ed)	16
Ei oska võõrkeeli	39
Võõrkeelte oskus teadmata	16

Analüüsid andmeid ilmnes mitmeid metodoloogilisi moonutusi. Eestis elava 245 mari seast ei valdanud ühtegi võõrkeelt 39 ja 16 mari puhul oli võõrkeele oskus teadmata. 190 vastasid, et oskavad vähemalt ühte võõrkeelt.

Esiteks märkis vene keele oskust võõrkeelena 111 vastajat, kuigi Venemaalt pärit maride jaoks on vene keel teine keel või emakeel. Selline statistikaandmete käsitus moonutab tegelikku pilti võõrkeelte oskuse kohta. Teiseks märkisid 30 vastajat mari keele oskust võõrkeelena, mis tekitab küsimuse: kelle jaoks neist 30 vastajast on marikeel võõrkeel? Kui tegemist on Eestis sündinud ja elavate noorema põlvkonna maridega, siis võivad andmed vastata reaalsele olukorrale. Nende jaoks, kelle emakeel on näiteks vene keel ja kes asusid ümber Venemaalt Eestisse, on mari keel teine keel. Samuti 122 vastajat märkis eesti keele oskust võõrkeelena. Enamik marisid õppisid eesti keelt juba Eestis, seetõttu ei saa ka eesti keelt määratlada nende jaoks võõrkeelena.

Statistikaameti rahvaloenduse andmete kogumise metoodika lähtub eeldusest, et kui näiteks inimene on sündinud Eestis, oskab eesti keelt ning peab seda oma emakeeleks, liigitatakse kõik teised keeled, mida ta elu jooksul õpib, võõrkeelteks. Selline lähenemine, kus inimesele omistatakse üks peamine keel ning ülejäänud keeled klassifitseeritakse võõrkeelena, ei arvesta mitmekeelsuse olemust ega keeleoskuse keerukust. See on eriti oluline Venemaa vähemuskeelte rääkijate puhul.

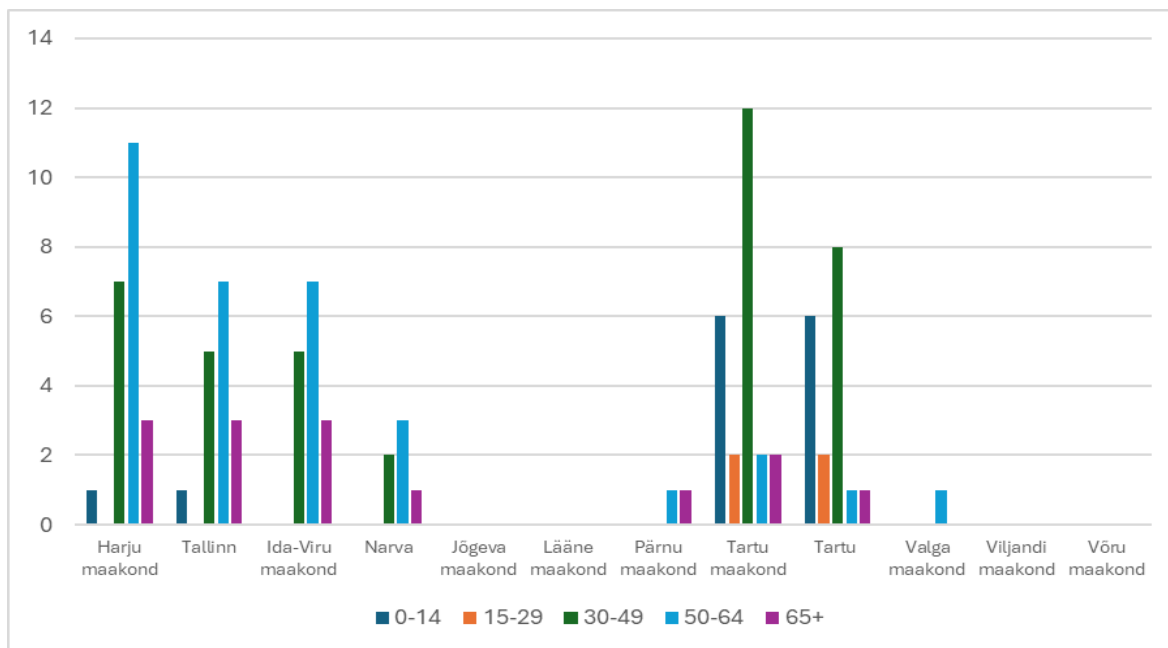
Tabel 5 sisaldab andmeid mari emakeelega maride kohta vanuse, maakonna ja soo järgi seisuga 31. detsember 2011. Vanuserühma all sulgudes olevad numbrid tähistavad vastavalt meeste ja naiste osakaalu. Andmete põhjal selgub, et Harju maakond oli mari keelt emakeelena kõnelevate inimeste arvult kõige suurem piirkond Eestis, kus kokku elas 48 mari keele kõnelejat. Sellest enamik ehk 38 inimest elas Tallinnas. Teine suur piirkond on Tartu maakond, kus oli kokku 44 mari keele kõnelejat, neist 34 elas Tartu linnas. Ida-Viru maakonnas elas 12 mari keele kõnelejat, pooled Narva linnas. Pärnu maakonnas on neli mari keele kõnelejat ning Jõgeva, Valga ja Viljandi maakondades on neid kaks. Lääne maakonnas elab vaid üks mari keele kõneleja.

Andmed on esitatud kuues vanuserühmas: 0–14-aastased, 15–29-aastased, 30–49-aastased, 50–64-aastased, 65-aastased ja vanemad ning vanuserühmade kaupa jagatuna meeste ja naiste vahel. Kui Harju maakonnas ja Tallinnas oli naiste osakaal kõrgem, siis Tartumaal ja Tartu linnas oli väike meeste ülekaal. Ida-Virumaal ja Pärnumaal oli andmete kohaselt mari keelt emakeelena kõnelevate meeste ja naiste arv võrdne. Ülejäänud maakondades oli mari keelt emakeelena kõnelevate isikute arvukus 1–2 inimest.

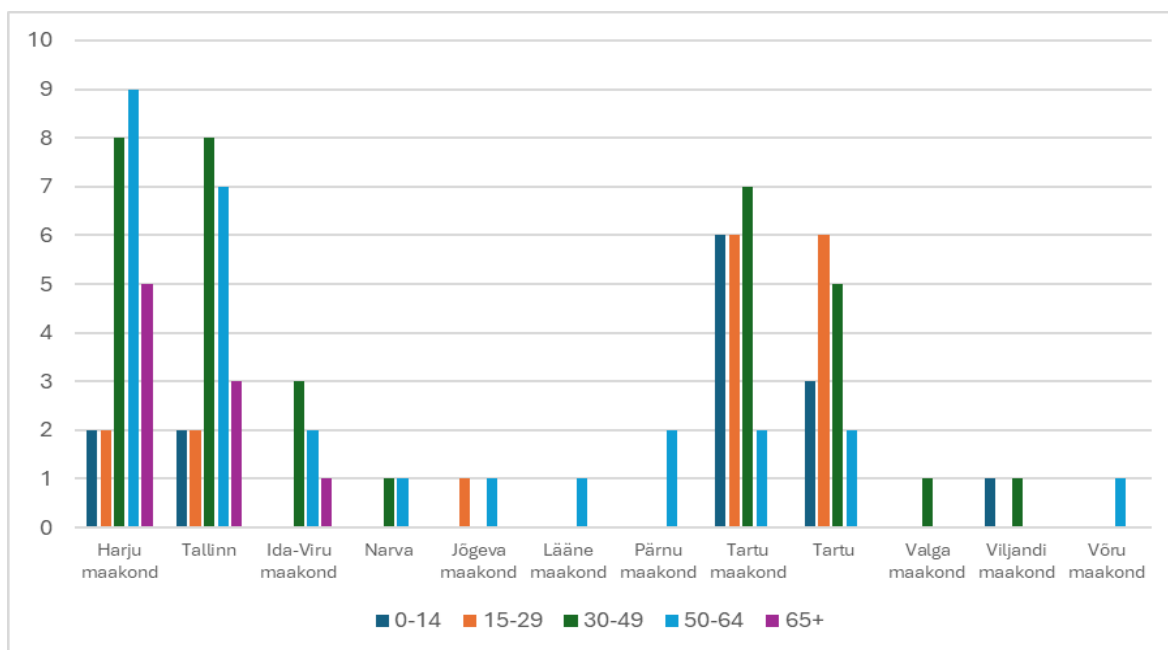
**Tabel 5.** Mari emakeelega maride paiknemine piirkonniti vastavalt vanuserühmale ja soole aastal 2011 (Eesti Statistikaamet 2011).

Maakond	Vanuserühmad					Sugu		
	0–14	15–29	30–49	50–64	65+	Kokku	Mehed	Naised
Harju maakond	3 (1;2)	2 (0;2)	15 (7;8)	20 (11;9)	8 (3;5)	48	22	26
Tallinn	3 (1;2)	2 (0;2)	13 (5;8)	14 (7;7)	6 (3;3)	38	16	22
Ida-Viru maakond	-	-	5 (2;3)	5 (3;2)	2 (1;1)	12	6	6
Narva linn	-	-	3 (2;1)	2 (1;1)	1 (1;0)	6	4	2
Jõgeva maakond	-	1 (0;1)	-	1 (0;1)	-	2	-	2
Lääne maakond	-	-	-	1 (0;1)	-	1	-	1
Pärnu maakond	-	-	-	3 (1;2)	1 (1;0)	4	2	2
Tartu maakond	12 (6;6)	8 (2;6)	19 (12;7)	4 (2;2)	1 (1;0)	44	23	21
Tartu linn	9 (6;3)	8 (2;6)	13 (8;5)	3 (1;2)	1 (1;0)	34	18	16
Valga maakond	-	-	1 (0;1)	1 (1;0)	-	2	1	1
Viljandi maakond	1 (0;1)	-	1 (0;1)	-	-	2	-	2
Võru maakond	-	-	-	1 (0;1)	-	1	-	1

Mainimata maakondades, näiteks Saaremaal või Hiiumaal, pole rahvastiku loenduse käigus fikseeritud ühtegi mari emakeelega isikut. Parema ülevaate tabeli 5-s esitatud jaotusest annavad joonised 7 ja 8.



**Joonis 7.** Mari emakeelega meeste paiknemine piirkonniti aastal 2011 (Eesti Statistikaamet 2011).



**Joonis 8.** Mari emakeelega naiste paiknemine piirkonniti aastal 2011 (Eesti Statistikaamet 2011).

Tabeli 6 andmed näitavad, millise emakeelega ja kus paiknevad eri vanuserühmades mari rahvusest inimesed. Linnadeks loetakse asulaid, kus suurem osa elanikest elab piirkonnades, mille rahvastikutihedus on üle 1000 inimese km<sup>2</sup> kohta ja kus elab üle 5000 inimese. Väikelinnadeks loetakse asulaid, kus rahvastikutihedus on 200 kuni 1000 inimest km<sup>2</sup> kohta ja kus elab üle 5000 inimese. Maa all peetakse silmas asulad, mille rahvastikutihedus on alla 200

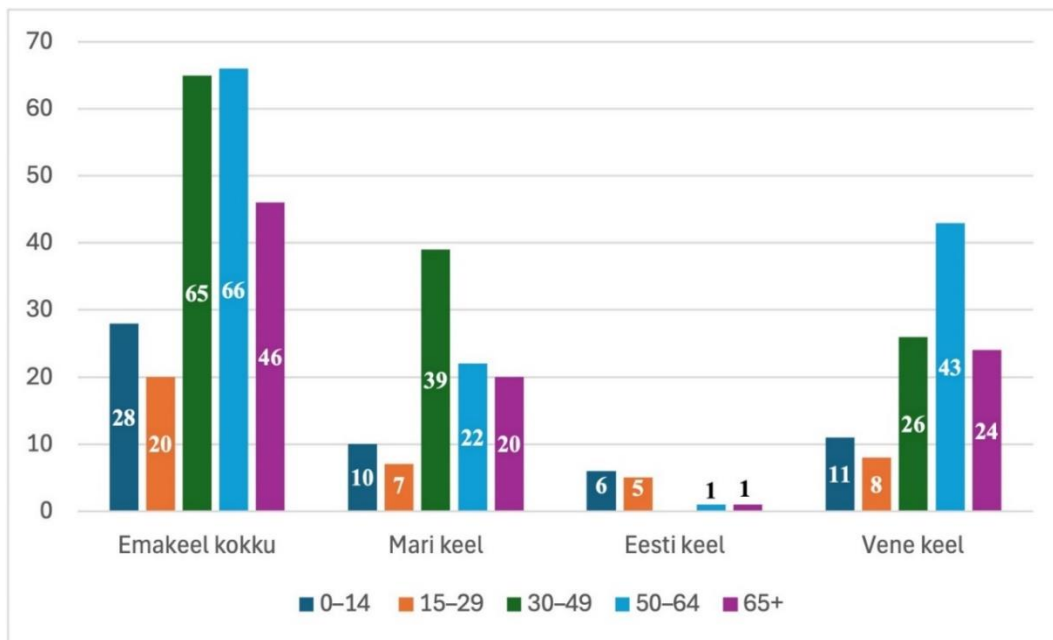
inimese km<sup>2</sup> kohta või kui tihedama asustusega piirkondade elanike arv on alla 5000 inimese.  
(Eesti Statistikaamet 2022)

**Tabel 6.** Maride emakeel piirkonniti vastavalt vanuserühmale aastal 2021 (Eesti Statistikaamet 2021).

	<b>Vanuserühm</b>	<b>Kokku</b>	<b>mari keel</b>	<b>eesti keel</b>	<b>vene keel</b>	<b>Emakeel teadmata</b>
<b>Kogu Eestis</b>	0–14	28	10	6	11	1
	15–29	20	7	5	8	-
	30–49	65	39	-	26	-
	50–64	66	22	1	43	-
	65+	46	20	1	24	1
<b>Linnades</b>	0–14	20	5	4	11	-
	15–29	13	3	2	8	-
	30–49	47	27	-	20	-
	50–64	50	18	-	32	-
	65+	37	16	1	19	1
<b>Tallinnas</b>	0–14	9	2	2	5	-
	15–29	3	-	1	2	-
	30–49	21	10	-	11	-
	50–64	26	10	-	16	-
	65+	12	5	-	6	1
<b>Väikelinnades</b>	0–14	5	2	2	-	1
	15–29	6	4	2	-	-
	30–49	9	7	-	2	-
	50–64	3	-	-	3	-
	65+	1	-	-	1	-
<b>Maal</b>	0–14	3	3	-	-	-
	15–29	1	-	1	-	-
	30–49	9	5	-	4	-
	50–64	13	4	1	8	-
	65+	8	4	-	4	-

Üldiselt on eesti emakeelega vanemaid kui 30 aastaseid marisid vähe. Vanuserühmas 65+ domineerib emakeelena vene keel mari keele üle. Vastavalt arvudele on 24 inimest, kes räägivad vene keelt, ja 20 inimest, kes räägivad eesti keelt. Vanuserühmas 50–64 domineerib ülekaalukalt vene keel, mida emakeelena kõneleb 43 inimest. Mari keele kõnelejaid on poole vähem, 22 inimest. Vanuserühmas 30–49 domineerib mari keel. Mari keelt kõneleb 39 inimest ja vene keelt 26 inimest. Olukord vanuserühmas 0–14 ja 15–29 on sarnane, kuigi eesti keelt emakeelena kasutatakse võrreldes mari- ja venekeelega natukene vähem, vastavalt 6 ja 5 inimest. Samades vanuserühmades on emakeeleks praktiliselt võrdselt mari keel ja vene keel.

Kui vaadata eesti emakeelega mari rahvuse esindajaid elukohajärgselt, siis paiknevad nad enamjaolt linnades ja väikelinnades. Linnades domineerib vene keel kõikides vanuserühmades peale vanusrühma 30–45. Tallinnas on vene keelel minimaalne ülekaal. Väikelinnades kõneldakse vanuserühmades 50–64 ning 65+ emakeelena ainult vene keel. Vanuserühmas 30–49 on mari keel emakeeleks 7 inimesel, kahel on selleks vene keel. Nooremate vanuserühmade seas pole vene keel mitte kellegi jaoks emakeel. Vanuserühmas 0–14 räägitakse emakeelena võrdselt eesti ja mari keelt ning vanuserühmas 15–29 domineerib mari keel. Joonis 9 illustreerib Eestis elavate maride emakeelt vastavalt vanuserühmale.



**Joonis 9.** Maride emakeel vastavalt vanuserühmale aastal 2021 (Eesti Statistikaamet 2021).

Kokkuvõtvalt võib öelda, et mari keel on endiselt oluline mari rahvusest inimeste hulgas Eestis ning seda proovitakse säilitada ning edasi anda nooremale põlvkonnale. Samuti on märgata eesti keele kasutuse tõusu nooremate põlvkondade seas, mis selgelt viitab integreerumisele Eestis.

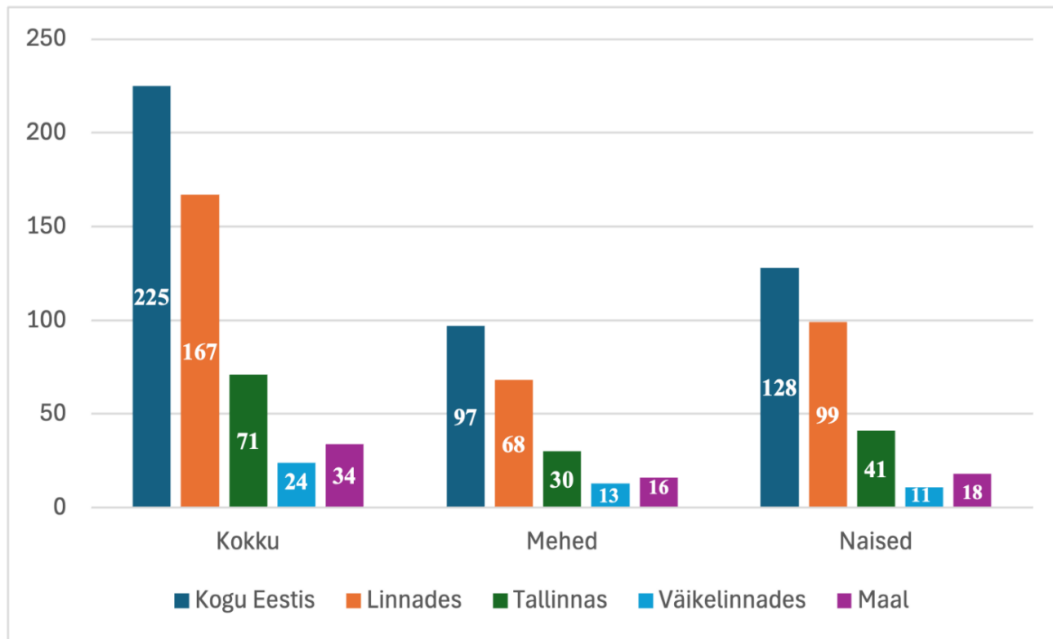
Selleks, et paremini mõista, kuidas muutused keelte oskusest mõjutavad mari kogukonda tervikuna, on vaja vaadelda demograafilisi aspekte, nagu maride jaotumist soo ja asulatüübi järgi. See võimaldab põhjalikumalt hinnata sotsiaalseid ja kultuurilisi tegureid, mis mõjutavad keelelist dünaamikat. Järgnevalt vaatleme, kuidas marid jaotuvad nende parameetrite järgi, et tuvastada täiendavaid suundumusi ja eripärasid nende elus Eestis.

**Tabel 7.** Maride paiknemine piirkonniti vastavalt soole aastal 2021 (Eesti Statistikaamet 2021).

	<b>Mehed</b>	<b>Naised</b>	<b>Kokku</b>
<b>Kogu Eestis</b>	97	128	225
Linnades	68	99	167
Tallinnas	30	41	71
Väikelinnades	13	11	24
Maal	16	18	34

Tabeli 7 andmetest on näha kuidas marid jaotuvad asula tüübi järgi vastavalt soole. Enamiku moodustavad naised. Aastal 2021 oli Eestis kokku 225 mari rahvusest inimest, millest mehed moodustasid 43,1% ja naised 56,9%. Linnades elas 167 mari rahvusest inimest, millest alla poole 40,7% moodustasid mehed ja naised vastavalt 59,3%. Tallinnas oli mari rahvuse esindajaid 71, millest 42,3% olid mehed ja 57,7% naised. Väikelinnades oli 24 mari rahvuse esindajat, millest üle poole moodustasid mehed 54,2% ja naised vastavalt 45,8%. Maal elas 34 mari rahvusest inimest, kus mehed moodustasid 47,1% ja naised 52,9%.

Võrreldes mari rahvuse esindatust erinevates elukohtades, võib öelda, et mari rahvusega meeste ja naiste suhtarv erineb vastavalt elukohale. Linnades elavate mari rahvuse esindajate hulgas oli naiste osakaal suurem kui meeste oma. Samuti oli Tallinnas mari rahvusest naisi rohkem kui mehi. Kuid väikelinnades oli mari rahvusest mehi juba rohkem, vastavalt 13 ja 11 inimest. Maal domineeris jälle naiste osakaal. Need erinevused võivad olla seotud erinevate elustiilide või töökohtadega. Joonis 10. annab vastavast jaotusest parema ettekujutuse.



**Joonis 10.** Maride paiknemine piirkonniti vastavalt soole aastal 2021 (Eesti Statistikaamet 2021).

Kuna kogukonna üldarvust naiste hulk ületab meeste oma 31 isiku võrra, siis üldiselt peakski naiste osakaal olema igas piirkonnas kõrgem, aga väikelinnades on olukord vastupidine. Võrreldes 1989. aastaga on maride arv Eestis kahanenud 33%. Kui uurida vastavaid muutusi teistes väiksemates keelerühmades, siis alates 1989. aasta rahvaloendusest on suurima kahanemise teinud läbi valgevene keelt emakeeleks pidavate isikute arv, mis moodustas aastal 2011 ainult 18% 1989. aasta arvust. Mari keel vahetati enamasti vene keele kasuks. (Puur, Rahnu & Valge 2016: 276)

## 2.2. Maride seltsitegevus

Ajalooliselt tähtsaks sündmuseks, mis mõjutas eestlaste ja maride vahelist suhtlemist, peetakse Jaak Prozese (2017) sõnul 1917. aastal toimunud esimest ülevenemaalist mari kongressi. Marid eristusid teistest soome-ugri rahvastest aktiivse võitlusega oma rahvuslike õiguste eest. Kongressil esinesid ka Eesti esindajad, kes kutsusid marisid üles oma keelt ja traditsioone säilitama. Kongress saatis ka eesti rahvale pöördumise, avaldades imetlust eestlaste haridusalaste saavutuste üle ja pakkudes koostööd. Koostöökatsetusi ei suudetud teostada 1930. aasta terrori tõttu, mis hävitas mari intelligentsi (Yamurzina 2017: 109).

Nõukogude ajal saabus Eestisse lisaks lihtsamatel ametikohtadel töötavatele maridele ka õppimise ja kõrghariduse omandamise eesmärgiga noorem põlvkond, eelkõige Tartu Ülikooli lingvistika ja folkloori osakonda. Tartu Ülikool kujunes oluliseks keskuseks soome-ugri vähemustele. Keeleteaduse professori Paul Ariste juhendamisel kaitsesid mitmed marid

doktorikraade ning saavutasid märkimisväärse positsiooni mari teadusringkondades. (Hõimulõimed *s. a.*)

1990. aastatel hakkasid marid organiseeruma rahvuslikesse liitudesse nagu Mari Ušem ja Mari Kalõk Pogõn ning looma sidemeid eestlaste, soomlaste ja ungarlastega. Samal ajal asutati Tallinnas mari pühapäevakool mari kultuuri ja keele toetamiseks. Koolis õpetati mari keelt ja tutvustati kultuuritraditsioone, mis aitasid säilitada Eestis elavate maride rahvuslikku identiteeti. 1990. aastal asutati mari üliõpilase Valerij Alikovi algatusel Eesti Mari Selts, mis aitas maridel integreeruda Eesti ühiskonda. 1991. aastal külastas Eestit mäemaride delegatsioon, mis viis vastastikuse koostööni. Raplasse oli plaanis rajada maride muuseum, kuid majanduslike raskuste tõttu see projekt ei realiseerunud (Yamurzina 2017: 110–111).

Samuti tegutseb juba 20 aastat ainulaadne veebileht MariUver, mis on pühendunud mari kultuuri ja ajaloo tutvustamisele, ja mis valgustab sündmusi, mis toimuvad nii Eestis kui ka väljaspool. Tegemist on sõltumatu mari veebiressursiga, kust võib leida erinevaid artikleid, uudiseid, fotosid ja videomaterjali mari rahva kohta. Veebilehte on võimalik lugeda neljas keeles: eesti, mari, inglise, ja vene keeles. MariUveri asutaja Vasli Nikolaev annab oma panuse, et säilitada mari kultuuri pärandit ja levitada teadmisi mari rahva kohta. Tänu MariUverile on mari kultuur muutunud kättesaadavaks kogu maailmale ning on aidanud tõsta teadlikkust mari kultuurist ja traditsioonidest.

Eestis elavad marid osalevad aktiivselt Fenno-Ugria Asutuse poolt korraldatud üritustel nagu mari sangari päev (26. aprill) ja hõimupäev (oktoobri kuu kolmas laupäev). Samuti korraldavad marid üritusi iseseisvalt, kus saavad suhelda omavahel mari keeles. Mari keele, traditsioonide ja kultuuri edasikandmine järgnevatele põlvkondadele on suur väljakutse. Mari rahvus on Eestis vähemusrahvus ja paljudel peredel on tõsiseid raskusi mari keele edasiandmisel. Mitmed pered on segaabielus, kus igapäevane suhtluskeel on sageli vene või eesti keel ning osa lapsevanemaid peavad piisavaks, kui laps saab mari keelest aru. (Vestnik Tartu 2017)

Kuigi mari keele õppimisvõimalused on piiratud, pakub üks mari keele õpetaja Tartus ja veebivahendusel eratunde. Kirjakeele ja grammatika lihvimiseks korraldatakse traditsiooniline etteütlus, mis toimub kirjakeele päeva tähistamise raames.

Eestis tegutsevad aktiivselt kaks mari seltsi, Tallinnas (Tallinna Mari Selts) ja Tartus (Tartu Marilaste Liit). Seltsides toimivad folklooriansamblid, mis ühendavad maride muusikuid, kes aitavad kaasa mari kultuuri säilitamisele ja arendamisele.

### 3. Andmekogumine ja meetod

#### 3.1. Uuringus kasutatud meetodid

Käesoleva magistritöö põhieesmärk on uurida, millised on keelelised hoiakud mari keelt kõnelevates peredes ning teine eesmärk on välja selgitada, millised tegurid mõjutavad mari keele oskust. Mõlema eesmärgi täitmiseks tõin töö esimeses osas välja teoreetilise tausta. Selles peatükis keskendun praktilisele uurimusele, mis vastab töös esitatud uurimisküsimustele ning püstitatud hüpoteesidele.

Käesolevas uurimuses kasutasin kvantitatiivset uurimismeetodit ankeetküsitluse põhjal. Küsitlusuuringud on meetod, mille abil kogutakse kvantitatiivseid andmeid, mida on võimalik statistiliselt analüüsida ja numbrilisele kujule teisendada. Küsitluste peamiseks eesmärgiks on saada standardiseeritud teavet suure hulga inimeste kohta (Beilman 2020). Ankeetküsitlust on lihtne levitada ja läbi selle ka andmeid koguda. Küsitlusega saab koguda rohkelt andmeid lühikese ajal jooksul suuremalt valimilt võrreldes näiteks intervjuude või vaatlusega. (Garrett, Coupland & Williams 2003). Ankeetküsitlus on üks tõhusamaid viise, kuidas uurida keeltega seotud käitumisi. Keelehoiakute uurimisel on ankeetküsitlused olnud kasutusel juba kaua ja tänapäeval on need üheks kõige sagedamini kasutataks meetodiks selles valdkonnas. Küsimustik võimaldab esitada selgesõnalisi küsimusi, mis toob esile vastaja suhtumise keelde läbi emotsioonide, uskumuste ja käitumise. Selle jaoks on olemas kahte tüüpi küsimusi: avatud ja kinnised küsimused. Avatud küsimused annavad vastajale võimaluse vastust ise sõnastada, mis annab uurijale kvalitatiivse info. Suletud küsimuste puhul saab vastaja valida endale sobivaima variandi, mis annab kvantitatiivse informatsiooni. (Kircher 2022: 129)

Kvantitatiivse uurimuse ja ankeetküsitluse puhul saab välja tuua ka piirangud, milleks võivad olla küsimuste järjekord ja sõnastus. Sõnastuse puhul on olulised välja tuua nii liiga kerged ja samas ka liiga kompleksed küsimused, mis mõjutavad vastajaid. Samuti üheks miinuseks ankeetküsitluse puhul on valesti tõlgendamine. (Kircher 2022: 130) Võtsin käesoleva uurimistöö aluseks ELDIA välja töötatud küsitluse, mida kasutati ELDIA uurimisprojekti.

Lisaks kasutasin kvalitatiivse intervjuu meetodit. Poolstruktureeritud intervjuu meetod, mis sisaldab avatud küsimusi ning võimaldab intervjuueerijal vastavalt konkreetsele olukorrale lisaküsimusi esitada. Meetod sobib nii individuaalseteks kui ka grüpiintervjuudeks, kus on ühiseid küsimusi, kuid intervjuutehnika on üldiselt vaba või poolformaalne (Lepik jt 2014).

Meetodite kombineerimine võimaldab kõrvaldada iga meetodi puudused ja saavutada sügavam ja põhjalikum arusaam mari keelt kõnelevate Eesti perede keelelistest eelistustest ja nende keelevelikutest ühiskonnas.

Respondentidelt saadud andmed on sisestatud käsitsi ja töödeldud tabelarvutustarkvara programmiga Excel. Samuti analüüsisin andmeid statistilise meetodiga, kasutades andmete analüüsi tarkvara SPSS (Statistical Package for the Social Sciences). SPSS ja Microsoft Excel kasutamine võimaldab läbi viia statistilist andmeanalüüsi, hinnata näitajate jaotust, määrata seoseid muutujate vahel ning kontrollida hüpoteese, mida magistritöö käigus püstitati. Tulemuseks on kvantitatiivsed andmed, mis aitavad teha järeldusi ja põhjendatud soovitusi uurimistöö tulemuste põhjal.

### **3.2. Andmeanalüüsis kasutatud mõistete selgitus**

Hüpoteeside kontroll algab nullhüpoteesi ja alternatiivhüpoteesi võrdlemisest. Need peavad olema vastastikku välistavad ning vähemalt üks neist peab olema tõestatud. Tavaliselt määratletakse hüpoteesid järgmiselt: Nullhüpotees ( $H_0$ ) on statistilise hüpoteesi osa, mille kahe kategoorilise muutuja vahel puudub seos (need on sõltumatud). Ehk nullhüpoteesina võetakse tavaliselt seose puudumine analüüsitava nähtuste (parameetrite) vahel. Alternatiivhüpotees ( $H_1$ ) - avaldus, mis on nullhüpoteesile vastupidine. Kahe kategoorilise muutuja vahel on seos (need on sõltuvad). (Sauga 2005: 19–22)

Usaldusnivoo tõenäosuse lävi, millega mingi parameetri tõeline väärtus kuulub kindlasse usalduspiirkonda. Tavaliselt kasutatakse usaldustaset 95%, 99% ja mõnikord ka 90%. (Tooding & Rootalu 2014). Kasutan oma magistritöös usaldustaset 95%.

P-väärtus on statistiline näitaja, mis aitab hinnata, kas saadud andmete põhjal saab hüpoteesi tagasi lükata või mitte. Kui p-väärtus on väike (tavaliselt väiksem kui 0,05), siis on tõenäosus, et tulemused tekkisid juhuslikult, väike, ja seega võib nullhüpoteesi tagasi lükata. See tähendab, et andmed näitavad statistiliselt olulist erinevust või seost. Kui p-väärtus on suurem kui 0,05, siis ei saa nullhüpoteesi tagasi lükata, mis tähendab, et andmed ei anna piisavalt tõendeid selle kohta, et kahe rühma vahel oleks statistiliselt oluline erinevus. (Sauga 2005)

Magistritöös olen kasutanud Fisher'i täpset testi, mis on statistiline meetod, mida kasutatakse väikeste valimite korral, kui on vaja võrrelda kategooriliste muutujate seoseid. See test on eriti kasulik, kui valimi suurus on väike ja ei ole mõistlik eeldada, et andmed järgivad normaaljaotust. Fisher'i täpse testi puhul arvutatakse tõenäosus täpseks hüpoteesi testimiseks, ilma et oleks vaja eeldada suurt valimit või normaaljaotust. (McDonald 2014)

### 3.3. Küsitluse vormi koostamine ja muudatused

Kuna küsimustiku koostamise algfaasis ei olnud mul veel selgeid hüpoteese ja uurimisküsimusi, tingis see vajaduse lisada võimalikult laiaulatuslik küsimuste spekter. See võimaldas koguda ulatuslikku teavet respondentidelt. Andmete analüüsi käigus määratlesin uurimistöö fookuse. Käesoleva magistr töö raames uurin:

- kas on seos vastajate sünnikoha ja mari keele oskuse vahel;
- kas mari keele oskus sõltub vanusest;
- millised on keelelised hoiakud mari peredes;
- kas abikaasa/elukaaslase sünnikoht mõjutab suhtluskeele valikut;
- kuidas õpitud keel mõjutab mari keele oskust.

Kuna osa küsimusi, mis olid küsimustikus, ei puutunud uurimusküsimustega kokku, jäid need analüüsimata. Nende hulgas on näiteks järgmised küsimuste teemad: vanemate omavahel kasutatud keeled, respondendi suhtluskeel oma vanematega, õega (vennaga), abikaasaga (elukaaslasega), lapsega; keele-eelistused laste nimevalikul; keel, milles on kergem oma tundeid väljendada; keelte tähtsuse muutumine järgmise 10 aasta jooksul.

Tulevikus kavatsen nendele küsimustele rohkem tähelepanu pöörata ning neid sügavamalt uurida. Edasine uurimine aitab laiendada ja täiendada andmeid Eestis elavate mari perede kohta ning hõlmata kõiki aspekte, mida käesoleva uurimistöö raames ei käsitletud.

Enda magistr töö küsimustiku koostamisel toetusin ELDIA uurimisprojekti küsimustikule. ELDIA projekti raames uurimistöö läbi viinud keeleteadlased märkisid, et osa küsimustest olid problemaatilised; ühelt poolt polnud mõne küsimuse sõnastus päris arusaadav ning küsimusi sai erinevalt tõlgendada. Samuti tekitas raskusi asjaolu, et kuna uuringud hõlmasid erinevaid rahvusi ega toimunud ainult ühe riigi piires, siis paljude küsimuste puhul polnud igas kogukonnas vajadust nende esitamiseks (Laakso jt 2016). Seetõttu töötasin enne uurimistöö alustamist välja küsimustiku, mida muutsin, täiendasin ja kohandasin Eestis elavate maride jaoks. Järgnevalt olen toonud muudatused, mida tegin oma küsimustiku koostamisel. Esiteks jätsin välja ELDIA projektist küsimusi teemadel, mida pidasin mitteaktuaalseteks või mis ei kandnud siinses töös väärtust:

- Väiteid eesti keele kasutamise kohta erinevate rühmade puhul;
- Keele iseloomustamine (mis keel kuidas tundub);
- Keeleseadusandlus ja inimeste arusaam sellest;
- Keelehoole ja õigekeelsus.

Samuti ei võtnud uurimistöösse ELDIA projektist järgnevaid küsimusi, sest need ei olnud otseselt seotud uuringu eesmärkidega ega pakkunud väärtust uuritava teema analüüsimisel. Kõik välja jäetud küsimused olid seotud kas geograafiliste-, institutsionaalsete aspektidega või seadusandlikkusega. Need küsimused ei andnud konkreetseid, pereliikmete igapäevase keelekasutuse praktikaid kajastavaid andmeid, mistõttu need ei olnud sobivad ega relevantse väärtusega selle uurimuse kontekstis.

- Kas töötate sellises kohas, kust tööle sõiduks ühes suunas on üle 50 kilomeetrit?;
- Eesti keele kasutamine (parlamendis, kohtus jm);
- Respondenti arvamus antud väidetest keelte läbisegi kasutamise kohta;
- Kas on seaduseid ja muid regulatsioone, mis toetavad eri keelte oskust tööturul;
- Keelekasutus ja keele elavdamise kogemus;
- Mis kohtades on võimalik kasutada ... keelt.

Teiseks grupeerisin osa küsimusi, ühendades neid sisuliselt. Sellist lähenemist kasutati küsimuste puhul, nagu:

- Keelekasutus pereliikmetega (abikaasaga, vanematega, õde-vendadega, lastega);
- Vanemate haridustase;
- Keelekasutus kaasaegses meedias.

Kolmandaks lisasin küsimustikku oma küsimusi, mida pidasin oluliseks magistritöö ja edasise uurimise kontekstis Eestis elavate marikeelsete perede kohta. Küsimustikku lisatud küsimused koos vastavate küsimuste numbritega on:

**5.** Mitu aastat olete Eestis elanud?

**9.** Kust on pärit Teie abikaasa/ elukaaslane? (kui Teil on)

**12.** Kas te oskate mari keelt? Kui jah, siis millist?

**19.** Mis suhtluskeeli veel kasutate?

**27.** Mis keeli Teie laps/lapsed oskavad?

**28.** Miskeelse eesnime Teie paneksite või olete pannud oma lapsele/lastele?

**38.** Mis keeles Te loete (söögikohtade menüüsid, teenusepakkujate lepinguid, nt Telia, Elisa; kasutusjuhendeid, retsepte jne)

**39.** Mis keeles Teil on kergem väljendada oma tundeid?

Küsimused **40–43** on nendele, kes mari keelt ei oska.

**48.** Lisasin erinevaid küsimusi meedia ja suhtluskanalite kohta, mida marid võivad kasutada (*Facebook, Instagram, TikTok, VKontakte, Telegram, WhatsApp, Viber, Odnoklassniki*)

Kui esialgne küsimustik koosnes 63 küsimusest, siis Eestis elavate maride kohta andmete saamiseks küsimustik sisaldab 49 küsimust keele rolli kohta respondentide elus.

### 3.4. Küsitluse korraldus

Et saada teavet Eestis mari keelt kõnelevate perede keelepraktikate kohta, kasutasin maride suhtlusvõrgustikku. Olen ise Tartu Marilaste Liidu liige ja leidsin respondendid selle kaudu. Samuti rakendasin mittetöenäosuslikku lumepalli valimit, mille puhul esmalt leitakse sobiv kandidaat, kellelt peale ankeedi täitmist otsitakse suuniseid või kontakte järgmiste/uute respondentide leidmiseks (Rämmer 2014). Lisaks kasutasin sotsiaalmeedia kanaleid (Facebooki grupp „Tartu Marilased“ ning ühine vestlustuba). Respondente aitasid leida ka mari liitude esimehed Tallinnast ja Tartust.

Ankeetküsitluse usaldusväärse suurendamiseks piloteeriti ankeeti kahel korral, et saada tagasisidet ja respondentide arvamuse põhjal läbi viia muudatused. Näiteks märkis üks respondent, et sünnikoha küsimuse juurde tuleks lisada ka väli regiooni kohta, kus inimene sündis. Lisaks soovis ta jagada täiendavaid kommentaare, kuid selle jaoks ei olnud eraldi välja. Seetõttu, arvestades respondentide arvamust, otsustasin jagada küsitluse kaheks osaks ning iga osa järel sai lisatud täiendav kommentaaride väli. Minu arvates peaks see võimaldama küsitluse täitjatel teha pausi pärast esimest osa, mis omakorda peaks viima täpsema täitmiseni.

Küsimustik hõlmas kuut teemakategooriat (vt punktid A–F Lisas 1):

**1) respondendi taustaandmed (1–11):** sotsiodemograafilised taustaandmed (sugu, vanus, sünnikoht, praegune elamiskoht, Eestis elatud aeg, kolimise põhjus, perekonnaseis ning leibkond, abikaasa päritolu, haridustase, amet ja praegune põhitegevusala);

**2) keelekasutust puudutav taustateave (12–32):** respondendi emakeel, mis viisil ja kus õppisid erinevaid keeli, suhtluskeeled vanematega ja teiste pereliikmetega: õed, vennad, lapsed, laste keelteoskus, laste nime panekul eelistatud keel, keelekasutus lasteaias, algkoolis, keskkooliklassides, tehnikumis; kõrghariduse omandamise keel;

**3) keelte oskus (33–36):** respondendi enesehinnang oma keeleoskuse kohta osaoskuste kaupa (eesti, vene, mari ja inglise keel);

**4) keelekasutus (37–39):** mis suhtlussituatsioonis respondendid eelistavad kasutada eri keeli; eelistatud keel menüü, lepingu jm lugemiseks ning oma tunnete väljendamiseks;

**5) keelehoiakud ja soov keeli kasutada (40–47):** küsimuste plokk respondentidele, kes mari keel ei oska; eesti-, vene ja mari keele väärtustamine ning toetamine, erinevate keelte tulevik, keel ja tööturg;

**6) aktiivne keelekasutus kaasaegses meedias (48–49):** respondendi keele kasutussagedus ning keelte valik meedia ja suhtlusvõrgustike kasutamisel: Facebook, Instagram, TikTok, VKontakte, blogi kirjutamine, arvutimängud jm eesti, mari, vene, inglise keeles vastavalt;

tegevused: kui sageli ja mis keeles eelistavad respondendid (lugeda ajalehti, ajakirju, proosat; käia teatris, kontserdil; kuulata raadiot, muusikat jt).

Suurem osa küsimustest olid valikvastusega. Samuti olid avalikud küsimused, kus oli vaja ise kirjutada vastus või kommenteerida. Mõned näited küsimuse numbriga:

**25.** Mis keelt kasutate oma abikaasaga/elukaaslasega?

*(Kui Te kasutate rohkem kui ühte keelt, palun täpsustage, millistes situatsioonides Te erinevaid keeli kasutate)*

**29.** Mind on õpetatud kõikides koolides ühes õppekeeles

(Vastusevalikud:

Jah, täpsustage, mis keeles

Ei, täpsustage, mis keeltes)

**44.** Kas Teie vanemad püüdsid Teid toetada keele kasutamisel?

(Valikvastused numbritega, kus 1. Aktiivselt toetasid; 2. Ei toetanud aktiivselt, kuid suhtusid positiivselt; 3. Ei väljendatud oma suhtumist; 4. Vahepeal suhtusid negatiivselt selle kasutusse; 5. Aktiivselt takistasid selle keele kasutamist ja kõnelemist.

Antud keeled: eesti, mari, vene, muu (mis)

*Kommenteerige, kas vanemate suhtumine keelekasutusse oli erinev*

*Kirjeldage olukorda üksikasjalikumalt)*

Esmajoonel on oluline tagada võimalus keelevalikuks vastavalt vastaja mugavusele ning keskenduda sellele, et vastajal ei tekiks vajadust küsimuste tõlkimiseks. Näiteks kui ankeedid oleksid kättesaadavad ainult ühes keeles, võiks see takistada vastamist ning moonutada tulemusi. Seetõttu küsimustik oli esitatud neljas keeles: eesti, vene, mäemari ja niidumari. Eeldatavasti mängib keele valik küsimustiku täitmise ajal olulist rolli keelepraktikate tuvastamisel. Uuring toimus ankeedi küsimustiku täitmise alusel ning vajadusel täpsustavate küsimuste vastamise põhimõttel. Andmeid koguti ajavahemikus 29.08.2023–03.03.2024. Täitmiseks oli jagatud nii paber kandjal kui ka elektrooniliselt 61 ankeeti. Viie respondendi küsitlus toimus telefoni teel. Enne ankeetide jagamist esitasin alati küsimuse: „Millises keeles soovite küsimustele vastata?“ ja andsin siis ankeedi vastaja valitud keeles. Siiski, kuna esines erinevaid probleeme, mis takistasid ankeedi täitmist, pakkusin võimalust täita ankeeti telefoni teel. Ankeedi täitmise ajal ei esitanud lisaküsimusi, vaid keskendusin konkreetsetele küsimustele, mis olid küsimustikus esitatud. Samuti ei teinud respondentidele grammatilisi teste või etteütlusi, et saada ülitäpseid keelteoskuse valdamise andmeid.

Küsimustikku täitis 54 respondenti (30 paber kandjal, 19 elektrooniliselt, 5 telefoni teel). 29 respondenti täitis ankeedi vene, 17 niidumari, 6 eesti ja 2 mäemari keeles. Edaspidi magistritöös tulemusi avaldades ei eristata mäemarisid ja niidumarisid.

ELDIA projektis jagati vähemuskeelte kõnelejatest vastajad järgmisteks vanuserühmadeks: 18–29; 30–49; 50–64 ja üle 65 aasta vanad. Seega käsitleti nelja põlvkonda (Laakso jt 2013: 32).

Arvestades, et Eestis on mari keele kõnelejate arv piiratud, jaotan oma vastajad vanuse järgi järgmiselt: 18–25, 26–45, 46+. Seega on analüüsiks andmed proportsionaalsemad ja selles töös käsitlen respondente kolmes tinglikus põlvkonnas. Lähtun sellest, et vahemikes oleks piisavalt palju respondente, et tagada tasakaalustatud analüüs. Kuna respondentide arv on piiratud, siis kasutan optimaalset jaotust. Kui oleks rohkem respondente, saaks kasutada rohkem vanuserühmi.

Soolise jaotuse osas naised (28) ja mehed (26) jagunesid praktiliselt võrdselt. Aktiivseim vastuste osakaal esines vanuserühmas 46+ aastat (44%) ning ülejäänud kaks gruppi (18–25 ja 26–45) jagunesid omavahel võrdselt, kumbki (28%).

### **3.5. Respondendid**

Respondentide valikul võtsin arvesse mitmeid kriteeriume. Respondendid pidid olema pärit Marimaalt või teistest Venemaa piirkondadest, kus elavad marid. Respondentide seas on nii neid, kes valdavad mari keelt kõrgel tasemel, kui ka neid, kes oskavad seda vähemal määral. Respondent võis olla sündinud Eestis, eeldusel, et vähemalt üks tema vanematest on mari. Teiseks, vastaja peab olema vähemalt 18-aastane. Siinses magistritöös tähendab respondent indiviidi, kes vastab ülaltoodud kriteeriumidele.

Küsitluses osales 54 respondenti, kellest 11 on sündinud Eestis ja 43 sisserännanud Eestisse eri põhjustel: õppimine (27 respondenti), kooselu partneriga/abielu (8 respondenti), vanemate kolimine (5 respondenti), elukeskkonna vahetus (2 respondenti) ja sõjaväe teenistus (1 respondenti). Aineastiku kogumise hetkel oli noorim respondent 18, vanim 71 aastane, respondentide keskmine vanus 41 eluaastat. Eestisse sisserännanud respondentide keskmine Eestis elatud aeg varieerub 8-st kuni 50-ne aastani ning keskmine elatud aeg on 24 aastat. Haridustaseme osas domineerisid kõrgharidusega respondendid (33, sealhulgas 4 doktorikraadiga). Vastanuist 31 on hõivatud tööga, 1 pensionil ja 1 ei tööta. Kümme respondendi omasid keskeriharidust ning 8 keskharidust, kellest 9 oli hõivatud tööga, 3 pensionil, 4 ei tööta ja 2 omandavad hetkel kõrgharidust. Põhiharidust omas 3 respondenti,

kellest 2 oli hõivatud tööga ja 1 ei töötanud. Respondendid on ametilt ja eriala poolest erineva taustaga: elektromehhaanik, meremees, advokaat, disainer/medõde, tehnoloog, ettevõtja, vene filoloog, õpetaja, raamatupidaja, etnograaf, automaatik, ajalooõpetaja, ajakirjanik, metsamajandaja, lastekasvataja, muusik, taimekasvatuse teadur, hambaarst, klienditeenindaja, ehitaja, tootearendaja, analüütik, aktuaar, dirigent, insener, vanem assistent, laborant.

Enamik respondentidest on sündinud Venemaal: Marimaal (34 respondenti), Baškortostanis (6 respondenti), Kirovi oblastis (2 respondenti) ning Permi kraisis (1 respondent). Ülejäänud respondendid (11 respondenti) on pärit Eestist. Tegemist on juba Eestis mari peredes sündinud ja üles kasvanud respondentidega. Eestis sündinud respondendid elavad Tartu linnas (23 respondenti), Tallinnas (12 respondenti), Tartumaal (8 respondenti), Harjumaal (3 respondenti), Narvas (3 respondenti), Viljandis (1 respondent), Jõhvis (1 respondent), Kohtla-Järvel (1 respondent), Sillamäel (1 respondent) ja Pärnus (1 respondent).

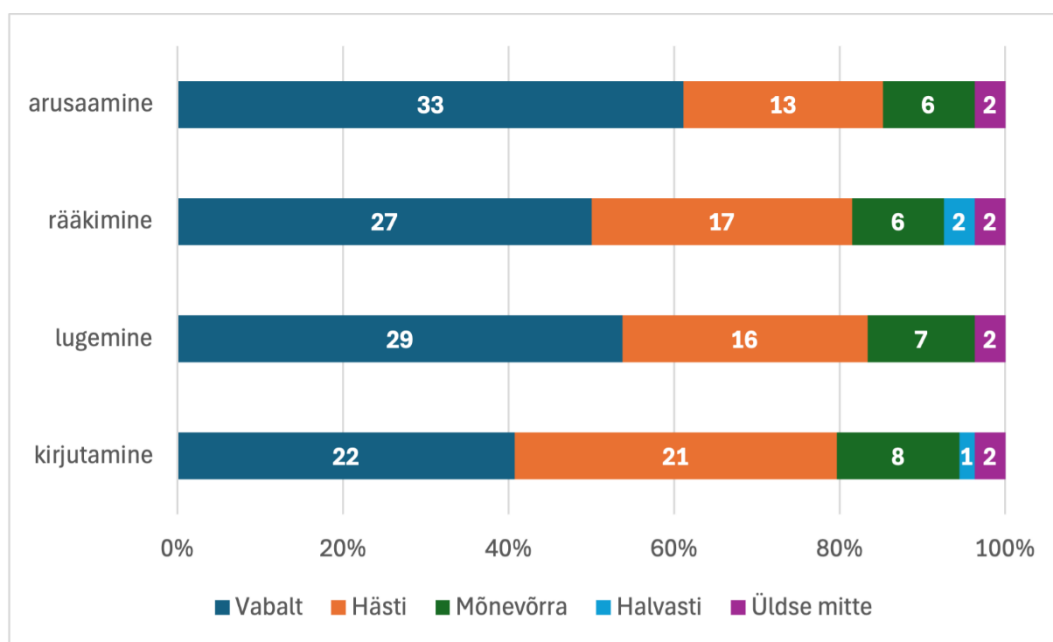
## 4. Tulemused ja analüüs

### 4.1 Eestis elavate mari kogukonna liikmete keelteoskus

Analüüs põhineb enesehinnangul kui arvamusel iseendast. Joonistel 11–14 on kujutatud, kuidas respondendid hindasid keskmiselt oma arusaamis-, rääkimis-, lugemis- ja kirjutamisoskust eesti-, vene-, mari- ja inglise keeles. Allpool arvutan esitatud jooniste absoluutarvud tekstis protsentideks ja arutelu tekstis toimib protsentide põhjal.

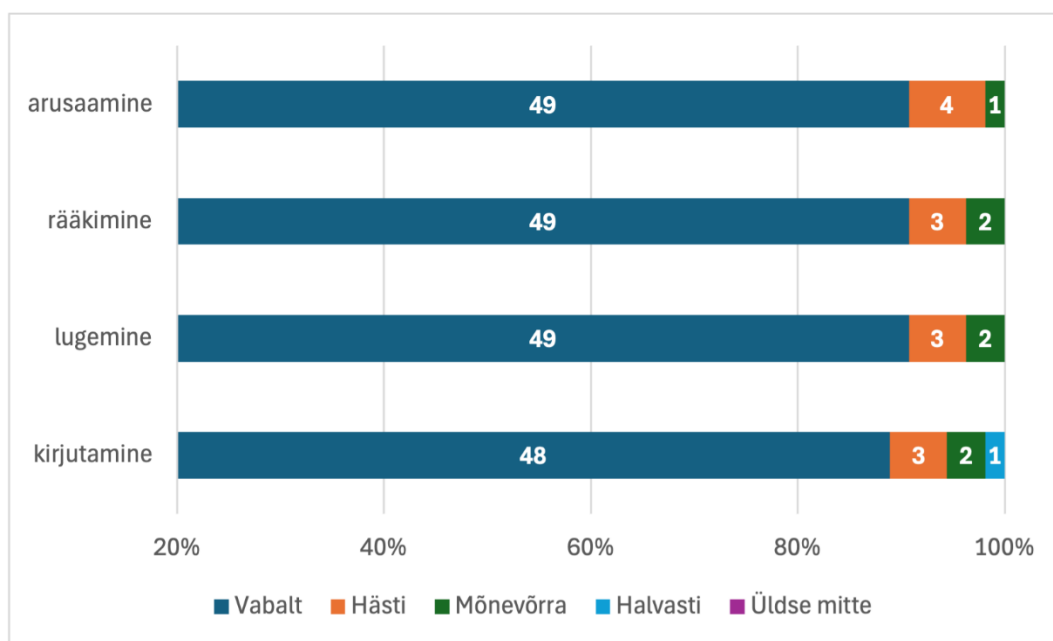
Respondentide eesti keele oskus on üldiselt väga hea, kuna üle 80% vastanutest annab kõrge hinde sellele. Küsitlusuuringus osalenud respondentide seas praktiliselt pooled (keele eri osaoskuste lõikes valdavad eesti keelt „vabalt“ 40,7–61,1% ning „hästi“ 24,1–38,9%; vt joonis 11). Ligikaudu kaheksandik vastanutest (11,1–14,8%) arvas, et ta oskab eesti keelt mõnevõrra „mõnevõrra“ ning (3,7%) respondentidest vastas „üldse mitte“. „Halvasti“ oli märgitud ainult osaoskuste „rääkimine“ (3,7%) ja „lugemine“ puhul (1,9%).

Eesti keele oskuse andmete hindamise põhjal võib järeldada, et enamik respondente hindab oma eesti keele oskust väga heaks. See viitab sellele, et respondendid on võimelised igapäevaelu kontekstis kasutama eesti keelt. See näitab ka tugevat keeleõppe võimet, mis on aidanud neil keelt hästi omandada.



**Joonis 11.** Respondentide hinnang enda eesti keele oskuse kohta.

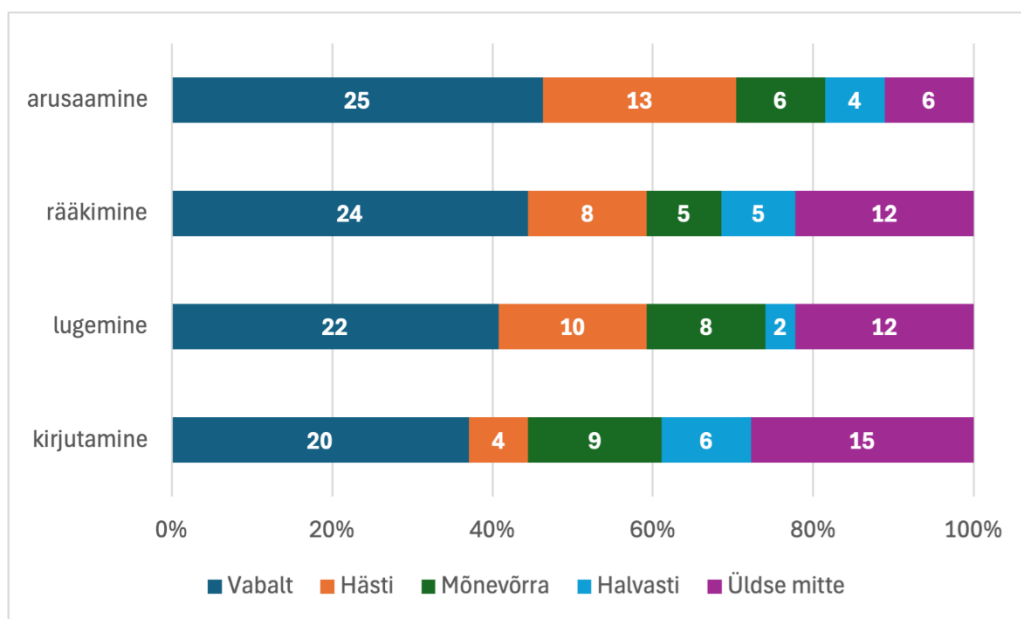
Enamik vastanuist on arvamusel, et valdavad vene keelt kas „vabalt“ (90,7% „arusaamine“ „rääkimine“, „lugemine“ ja 88,9% „kirjutamine“) või „hästi“ (7,4% „arusaamine“ ja 5,5% „rääkimine“, „lugemine“, „kirjutamine“) (vt joonis 12). „Mõnevõrra“ märkis ainult mõni respondent (1,9% „arusaamine“ ja 3,7% „rääkimine“, „lugemine“ ja „kirjutamine“). „Halvasti“ oli märgitud 1 respondentil ning ainult „kirjutamise“ osaoskuse all.



**Joonis 12.** Respondentide hinnang vene keele oskuse kohta.

Vene keele oskuse andmed näitavad, et respondentidel on väga kõrge vene keele oskuse tase. Neid tulemusi saab seletada asjaoluga, et suurem osa (80% vastanutest) on tulnud Eestisse Venemaalt. Seega oli neil juba varasemalt kõrge vene keele oskus, kuna vene keel on nende emakeel või teine keel. Kõrge vene keele oskus võib samuti viidata vene keele olulisele rollile respondentide igapäevaelus ning näidata, et vene keele oskus pole aja jooksul eriti halvenenud.

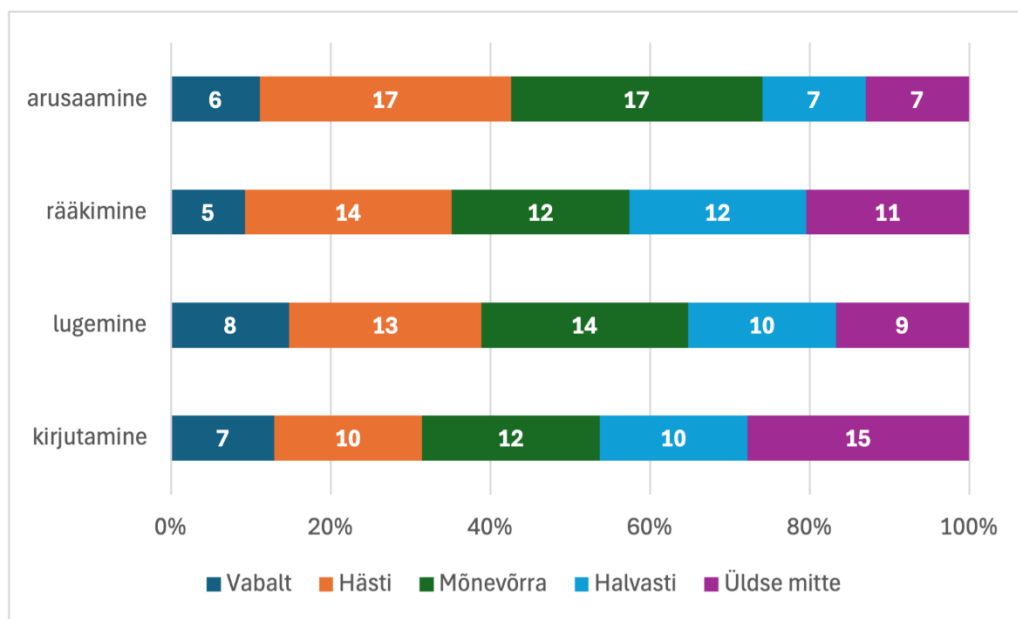
Mari keelt valdab „vabalt“ ja „hästi“ üle poole küsitluses osalenutest. Keskmiselt anti kõige kõrgemad hinnangud arusaamisoskusele (70,4%) kõige madalamad kirjutamisoskusele (44,4%) (vt joonis 13). „Mõnevõrra“ valdab mari keelt ligikaudu kaheksandik respondentidest. Kirjutamisoskust on suulisest väljendusest hinnatud madalamaks ning umbes veerand (27,8%) ei oska mari keeles üldse kirjutada. Üheksandik (11,1%) ei saa mari keeles midagi aru, ligi kaudu veerand (22,2%) ei oska rääkida ega lugeda. „Halvasti“ on märgitud (3,7%) lugemisoskusele, (7,4%) arusaamisele, (9,3%) rääkimisele ja (11,1%) kirjutamisele.



**Joonis 13.** Respondentide hinnang mari keele oskuse kohta.

Kuna respondentide üldine mari keele oskus on märgatavalt madalam kui vene- ja eesti keele oskus, siis see võib olla seotud mari keele õppe võimaluste puudumisega koolis või teistes haridusasutustes.

Muudest keeltest paluti hinnata inglise keele oskust. Alla poole vastanutest saavad inglise keeles aru (42,6%) ja loevad (38,9%) „vabalt“ või „hästi“. Natuke madalam hinnang märgiti kõnelemise („vabalt“ või „hästi“ 35,6%) ja kirjutamise oskusele (31,5%) (vt joonis 14). „Mõnevõrra“ vastasid ligikaudu veerand ning „halvasti“ viiendik respondentidest. Inglise keelt ei oska üldse ligikaudu viiendik respondentidest.



**Joonis 14.** Respondentide hinnang inglise keele oskuse kohta.

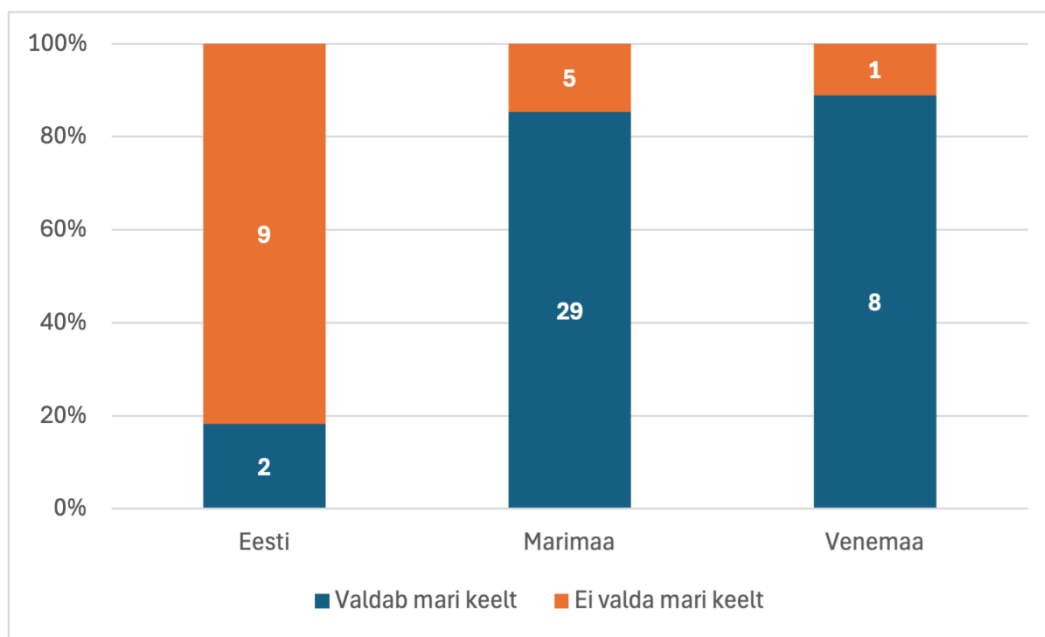
Inglise keele oskuse vähesem valdamine teistest keeltest võib olla seotud vastajate ebapiisavate õppevõimalustega. Eestis rohkem kasutusel olevad eesti ja vene keel ning vähesem inglise keele kasutus vajadus igapäevaelus võib motivatsioon selle õppimiseks ja praktiseerimiseks olla madal.

Selliseid respondente, kes arvaksid, et nad ei mõista vene keelt, ei olnud üldse, kuna suurem osa respondentidest on pärit Venemaalt. Sarnaselt vene keelega oli ka eesti keele oskuse tase vastavalt osaoskustele tasakaalustatud, kuid üldine tase jääb natuke madalamale. Mari keele puhul kõige kõrgemalt hinnati osaoskuste hindamisel arusaamisoskust, millele järgneb lugemine ja rääkimine ning kõige madalam oli kirjutamise osa. Üldine kirjutamise oskuse vähesus tuleneb ilmselt ka sellest, et suurem osa respondentidest on vanusrühmast 18–25, kus rohkem oli neid, kes ei oska mari keelt, ning asjaolust, et kõiki ühendab haridustee (lasteaed, kool) jooksul mari keeles õppeainete puudumine. Inglise keele puhul, kus oli samuti madalam kirjutamise osa, hindavad just nooremad respondendid (18–25) oma oskust kõige kõrgemalt, mis ilmselt on ka seotud haridusteedega.

## 4.2. Maride keele valikud ja keelehoiakud

### 4.2.1. Sünnikoht ja mari keele oskus

Nii Marimaal (85%) kui ka mujal Venemaal (enamasti Marimaaga naabruspiirkondades) (89%) sündinud respondente iseloomustab tugev mari keele oskus ning vastupidi: Eestis sündinutel (18%) on puudulikum mari keele oskustase (vt joonis 15).



**Joonis 15.** Mari keele oskus rühmiti vastavalt sünnikohale.

P väärtus = 0,00011832 < 0,05, millest järeldub, et seos sünnikoha ja mari keele oskuse vahel on statistiliselt oluline.

Respondendid, kes ei valda mari keelt, vastasid ka ankeedis olevatele lisaküsimustele, mis puudutasid mari keele oskust, võimalusega jätta omapoolne kommentaar (vt tabel 8).

**Tabel 8.** Mari keelt mitteoskavate respondentide suhtumine mari keelde.

	<b>Eestis sündinud, N=9</b>	<b>Marimaal sündinud, N=5</b>	<b>Venemaal sündinud, N=1</b>
Kas Te tahaksite osata ja rääkida vabalt mari keelt?	4- jah 3- suhtun neutraalselt 2- ei	2- jah 2- suhtun neutraalselt 1- ei	1- jah
Kas Te sooviksite, et Teie lapsed ja lapselapsed oskaksid ja räägiksid mari keelt?	3- jah 3- suhtun neutraalselt 3- ei	4- jah 1- ei	1- jah
Kas olete proovinud mari keelt õppida?	7- üks kord 1- ei, kuid soovin proovida 1- ei, ja ei soovi proovida	2- korduvalt 1- üks kord 2- ei, ja ei soovi proovida	1- ei, kuid soovin proovida
Kas olete proovinud lastele mari keelt õpetada?	1- ei, kuid soovin proovida 1- üks kord 3- ei, ja ei soovi proovida 4- vastamata (pole lapsi)	2- ei, kuid soovin proovida 3- ei, ja ei soovi proovida	1- ei, kuid soovin proovida

Minu arvamusel üks põhjustest, miks Marimaal sündinud võrreldes Eesti sündinutega ise vähem soovivad õppida mari keelt võib olla vanusega seotud, ehk nendel võibolla on juba raske alustada uue keele õppimisega. Kuid samuti soovivad nad, et nende lapsed/lapselapsed oskaksid mari keelt. Arvatavasti see on seotud sellega, et Eestis nad näevad kuidas eestlased püüavad säilitada, arendada oma keelt ja kultuuri. See mõjutab ka nende rahvusliku identiteeti ja sama arvamust toetab ka Svetlana Tanygina, kes uuris kuidas on maride identiteet muutunud pärast kolimist Marimaalt Eestisse. (Tanygina 2006) Tema magistritöö näitas, et mari tudengite rahvusliku identiteedi tase on kõrge ning samuti oli näha, et pärast Eestisse saabumist suurenes see oluliselt. Suurimat huvi pakub fakt, et Eestis on olemas piisavad eeldused mitte ainult rahvuslike vähemuste kultuuri säilitamiseks, vaid ka nende arendamiseks ja tutvustamiseks

teistele kultuuridele. Nende toetavate tegurite hulka, mida uuringust võib välja tuua, kuuluvad haridus, teise keele ja kultuuri õppimine, multikultuuriline ühiskond, kultuurilised ja ühiskondlikud üritused jt. (Tanygina 2006: 82)

Respondentide kommentaarid näitavad, et maride juured mõjutavad soovi osata mari keelt ja edastada seda oma lastele.

Respondent L. (naine, 25, sündinud Eestis) kommenteerib (tõlkimata kujul): „*Soovin osata oma isa emakeelt, et osata temaga/vanaemaga selles keeles rääkida. Minu isa tuli lapsena kodumaalt üksi Eestisse õppima, kuid pole oma kodumaa - mari keelt unustanud. See on osa tema juurtest ja see loob sidet tema sugulastega ja rahvaga. Kuna olen tema ainuke laps, siis sooviksin olla samuti osa tema rahvusest keele oskuse kujul. Seni olen vaid kuulnud mari keelt kõrvalt, küsinud sõnade tähendust ja proovinud ka ise veidi õppida. Samuti käin isaga hõimupäevadel mari rahva kontserditel, kus olen tema mari rahvusest sõpradega kohtunud/suhelnud; lisaks olen külastanud muuseumeid, uurimaks mari rahva elu ja ajalugu ning isalt lapsepõlve elulugusid kuulanud. Austan ning hindan oma isa rahvust ja mari keelt väga.*”

Respondent J. (naine, 42, sündinud Marimaal) kommenteerib: *Na marijskom hotela by govorit' i naučit' detei, potomu čto ih babuška marijka (mama muža) i po ee linii vse rodstvenniki marijtsy, oni meždu soboi govorjat na marijskom i na russkom. K sožaleniju ona umerla v 2011 godu i naučit' nekomu.*

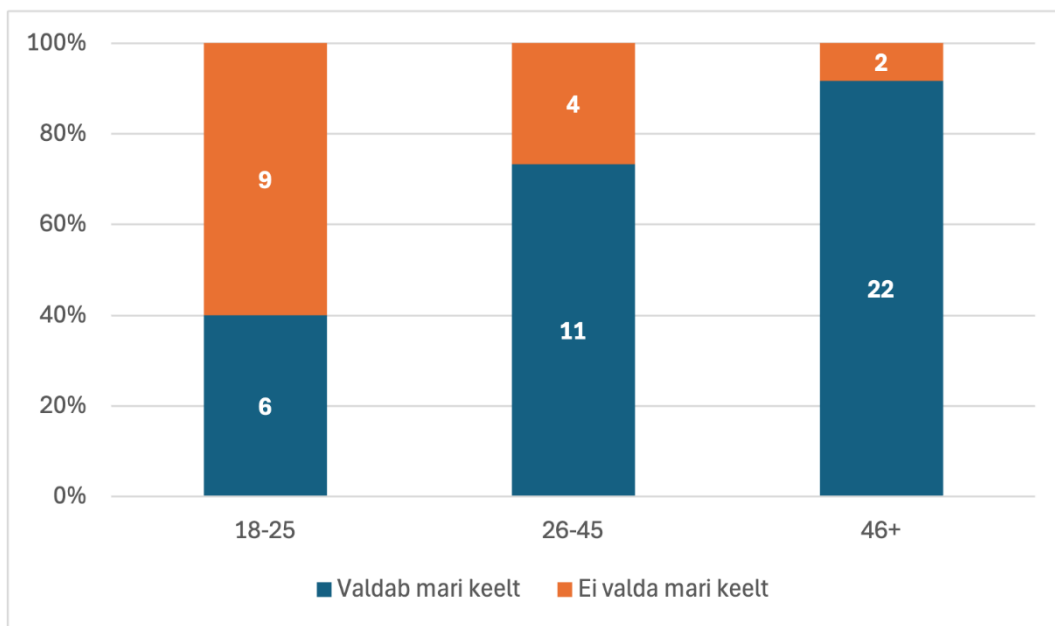
(Tõlge: „Mari keeles tahaksin rääkida ja õpetada lapsi, sest nende vanaema oli mari (abikaasa ema) ning tema kaudu kõik sugulased on marid, nad räägivad omavahel mari ja vene keeles. Kahjuks ta suri 2011. aastal ja kedagi pole, kes õpetaks.“)

Lisaküsimuste kohta võib teha järelduse, et üle poolte Eestis, Marimaal ja Venemaal sündinud respondentidest tahaksid osata ja rääkida mari keelt. Enamik ehk (80%) Marimaal sündinutest, kes ei oska mari keelt soovisid, et ka nende lapsed valdaksid mari keelt. Suurem osa Eestis (78%) ja pisut rohkem kui pooled Marimaal (60%) sündinud respondentidest soovisid õppida mari keelt. Üle poolte pole proovinud ega soovi ise oma lastele õpetada mari keelt. Venemaal sündinud respondent suhtub aga mari keele valdamisse ja laste õpetamisesse positiivselt.

#### **4.2.2. Respondentide vanus**

Uurides põlvkondade mari keele oskuse taset nähtub, et see varieerub. Mida noorem vanuserühm, seda madalam ja piiratum on mari keel oskus (vt joonis 16). Vanusegrupis 46+ valdab suurem osa respondentidest (92%) mari keelt, samas kui vanusegrupis 18–25 eluaastat

valdab seda alla poole (40%). Vanusegrupis 26–45 valdab mari keelt peaaegu kaks kolmandikku (73%). Vanemas grupis enamik (17 respondenti) valdab niidumari-, 2 respondenti mäemari- ja 3 respondenti mõlemat keelt. Üks põhjustest, miks vanema ja keskmise vanusegrupi suurem osa respondentidest valdab mari keelt võib peituda selles, et tulles Eestisse soome-ugri hõimurahvaste programmi raames õppima, oli üks kriteeriumitest mari keele oskus. (Tanygina 2006: 50) Peale programmi algust 1991. aastal suundus Eestisse õpingutele kolmandik (75%) vanema vanuserühma respondentidest ja üle poole (60%) keskmise vanuserühma respondentidest.



**Joonis 16.** Respondentide mari keele oskus vanuserühma järgi.

$P$  väärtus =  $0.00182687 < 0,05$ , sellest saab järeldada, et seos vanuse ja mari keele oskuse vahel on statistiliselt oluline. Täpsema ülevaate mari keele oskusest vastavalt vanuserühmale võib näha järgmisest tabelist (vt tabel 9).

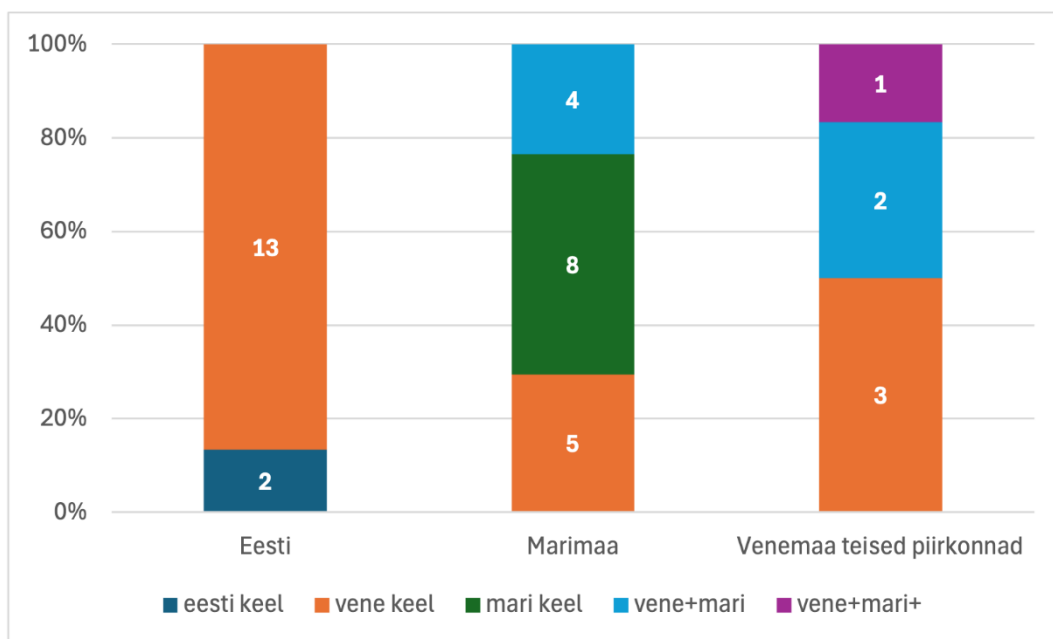
**Tabel 9.** Hinnang mari keele oskusele vanuserühmade lõikes.

	<b>Vanuserühmad</b>	<b>Vabalt</b>	<b>Hästi</b>	<b>Mõnevõrra</b>	<b>Halvasti</b>	<b>Üldse mitte</b>
<b>Arusaamine</b>	18–25	1	2	4	3	5
	26–45	8	4	2	1	-
	46+	16	7	-	-	1
<b>Rääkimine</b>	18–25	1	1	2	3	8
	26–45	8	3	1	1	2
	46+	15	4	2	1	2
<b>Lugemine</b>	18–25	1	1	2	1	10
	26–45	9	3	2	-	1
	46+	12	6	4	1	1
<b>Kirjutamine</b>	18–25	-	-	3	1	11
	26–45	8	2	1	3	1
	46+	12	2	5	2	3

Kokkuvõttes võib öelda, et vanusegruppide vahel on märgatavad erinevused keeleoskusele hinnangu andmetel. Respondendid vanuserühmas (46+) hindavad oma arusaamisostkust kõrgemalt kui teiste rühmade respondendid.

#### **4.2.3 Suhtluskeele valik partneriga**

Partnerivahelise (abikaasa, elukaaslane) ainsa suhtluskeelena kasutas suurem osa (87%) Eestis sündinud respondentidest vene keelt. Eesti keelt kasutas umbes üks kaheksandik (13%) (vt joonis 17). Marimaal sündinud partneri puhul kasutas ligi pool (47%) vastanuid mari keelt, umbes kolmandik (29%) vene keelt ja neljandik (24%) mõlemat, kombineerituna nii mari- kui ka vene keelt. Venemaal sündinud, kuid väljaspool Marimaad, pooled (50%) respondentidest kasutasid partneriga suhtlemisel vene keelt, üks kolmandik (33%) vene- ja mari keelt kombineerituna. Ühe respondendi puhul selgus, et peale vene- ja mari keele kasutati ka udmurti keelt. Küsimusele jättis vastamata 16 respondenti, kes küsitluse perioodil ei olnud abielus või kellel ei olnud partnerit.



**Joonis 17.** Suhtluskeele valik partneriga vastavalt partneri sünnikohale.

Marimaal ja teistes Venemaa piirkondades sündinud respondentide seas on märgatav mitmekeelsus, kus lisaks mari keelele kasutatakse sageli vene keelt või mõlemat keelt kombineeritult. Eestis sündinud partneriga suhtlemisel domineerib vene keel. Põhjuseks võib nimetada seda, et partner räägib vene emakeelena või ühe emakeelena.

#### 4.2.4 Keelekasutus eri keelekasutusväljade lõikes

Palusin respondentidel anda hinnang, millistes keelekasutusväljadel mingit keelt kasutatakse (vt tabel 10). Mari keele kasutusala piirdus ainult koduga (22,2%), sugulastega (31,5%) ja sõpradega (14,8%). Samades olukordades domineerivaks keeleks osutus vene keel (kodu 55,5%, sugulased 46,3%, ning sõbrad 29,6%). Eesti keelt kasutas alati kümnendik (kodu 11,1%, sugulased 9,3%) ja viiendik (sõbrad 20,4%) respondentidest. Tööl kasutab alati eesti keelt 66,7% ja vene keelt 14,8% respondentidest. Üle poole respondentidest kasutab alati eesti keelt poes (57,4%), raamatukogus (53,7%) ja tänaval (48,1%), samas kui vene keelt kasutab ligikaudu kümnendik. Ametnikega suhtlemisel on eesti keel domineeriv (57,4%), samas vaid 5,6% vastanutest kasutas alati vene keelt. Eesti keel on riigikeel ning kuna maride hinnang oma eesti keele oskusele oli kõrge, võimaldab see neil eesti keelt kasutada.

**Tabel 10.** Mari, vene ja eesti keele kasutamine eri keelekasutusväljade lõikes.

Kasutussagedus: alati	Mari keel	Vene keel	Eesti keel
Kodus	22,2%	55,5%	11,1%
Sugulastega	31,5%	46,3%	9,3%
Tööl	-	14,8%	66,7%
Sõpradega	14,8%	29,6%	20,4%
Naabritega	-	11,1%	29,6%
Poes	-	11,1%	57,4%
Tänaval	-	12,9%	48,1%
Raamatukogus	-	3,7%	53,7%
Kirikus	-	11,1%	25,9%
Ametnikega	-	5,6%	57,4%

Respondentide kommentaaride põhjal võib järeldada, et tegelikkuses toimub paljudes kodudes mitmekeelne suhtlus, kus kasutatakse paralleelselt vene, mari ja/või eesti keelt.

Esitasin lisaküsimusi nendele, kes kasutavad rohkem kui ühte keelt. (vt Lisa 2).

(1) Respondent S.(mees 49) vastas: *Spontanno. V celom bytovye temy na marijskom.*

(Tõlge: „Juhuslikult, üldiselt argiteemadel mari keeles.“)

(2) Respondent N.(naine 47) vastas: *Net opredelennyh situacij, vybor ni ot čego ne zavisit.*

(Tõlge: „Pole kindlaid situatsioone, valik ei sõltu millestki.“)

(3) Respondent V.(mees 48) vastas: *Po nastroeniju, net konkretnyh situacij.*

(Tõlge: „Kuidas tujtu on, pole konkreetseid olukordi.“)

(4) Respondent O.(naine 49) vastas: *Ne znaju, ono kak-to samo pereklučatsja. Ne obraščala na èto vnimanija. Možno skazat', čto ja bol'se ispol'zuju marijskij jazyk v bytovyh situatsijah, no nel'zja skazat', čto ja ispol'zuju ego bol'se, čem russkij.*

(Tõlge: „Ei teagi, õnnestub kuidagi iseenesest ümber lülituda. Pole sellele tähelepanu pööranud. Võib öelda, et kasutan mari keelt rohkem olmeolukordades, kuid ei saa väita, et kasutan seda rohkem kui vene keelt.“)

(5) Respondent M.(mees 48) vastas: *Esli my hotim obšat'sja tol'ko drug s drugom, my ispol'zuem rodnoj jazyk, čtoby nikto ne ponimal.*

(Tõlge: „Kui soovime suhelda ainult omavahel, siis kasutame emakeelt, et keegi teine aru ei saaks.“)

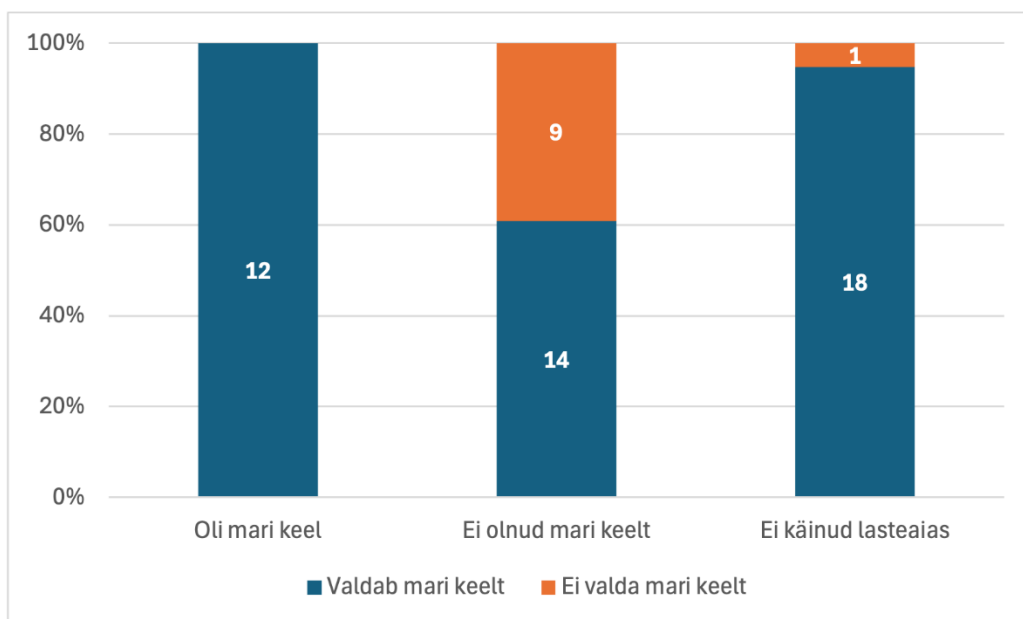
(6) Respondent P.(naine 41) vastas: *My perehodim na marijskij jazyk v sledujuščih situacijah: kogda hotim, čtoby nas ne ponjali v obščestvennom meste. Esli mysl' bolee četko vyražena na marijskom jazyke. Esli kontekst situacii očen' pohož na situacii, kotorye my pereživali doma v detstve, to i seičas my povtorjaem reakcii na tu situaciju na marijskom jazyke, potomu čto togda oni ishodili iz ust našyh rodstvennikov na marijskom jazyke. Ran'she govorili i na marijskom, dumaja, čto deti ne poimut. No okazyvaetsja, čto vse ponimajut.*

(Tõlge: „Mari keelele me läheme üle järgmistel juhtudel: kui me soovime, et meist avalikus kohas aru ei saadaks. Kui mõte on mari keeles selgemini väljendatud. Kui olukorra kontekst on väga sarnane olukordadega, mida me lapsepõlves oma kodudes kogesime, ja nüüd me kordame reaktsioone sellele olukorrale mari keeles, kuna siis kõlasid need meie sugulaste suust mari keeles. Varem räägiti ka mari keeles, arvates, et lapsed ei mõista. Aga selgub, et kõik saavad aru.“)

Respondentide vastuste põhjal võib öelda, et marid kasutavad mõnikord omavahel suheldes mari keelt salakeelena.

#### **4.2.5 Mari keele olemasolu koolieelse ja kooli perioodil**

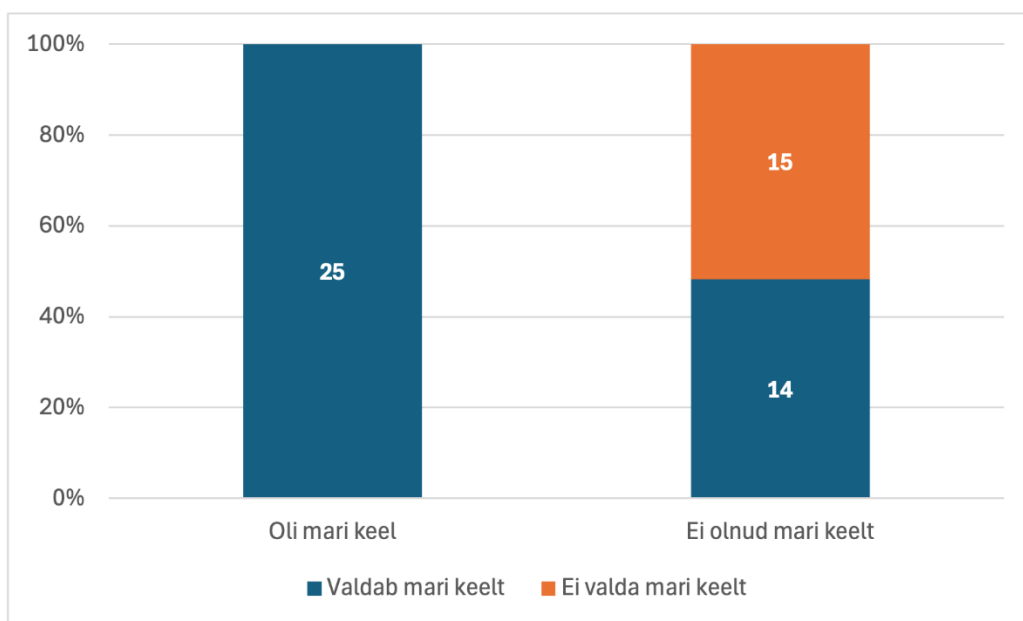
Uurimiskontekstis, kus analüüsiti lasteaias mari keele olemasolu (vt joonis 18), valdasid kõik 12-st respondendist mari keelt. Teises rühmas, kus mari keelt lasteaias polnud, valdas mari keelt üle poole (60,9%) respondentidest. Lisaks, lasteaias mitte käinud respondentide hulgas, praktiliselt kõik (94,7%) olid mari keele oskajad ning üks respondent ei osanud mari keelt. Tuleb märkida, et just nende respondentidega suhtles ema mari keeles, kes lasteaias ei käinud ning oskavad mari keelt. Ning samuti isa suhtles 15 respondendiga 18-st ainult mari keeles. Ainukese respondendiga kes ei valda mari keelt, suhtlesid mõlemad vanemad vene keeles.



**Joonis 18.** Mari keele olemasolu koolieelsel perioodil (lasteaias).

P väärtus = 0,01283621 < 0,05, sellest võib järeldada, et seos mari keele olemasolu lasteaias ja mari keele oskuse vahel on statistiliselt oluline.

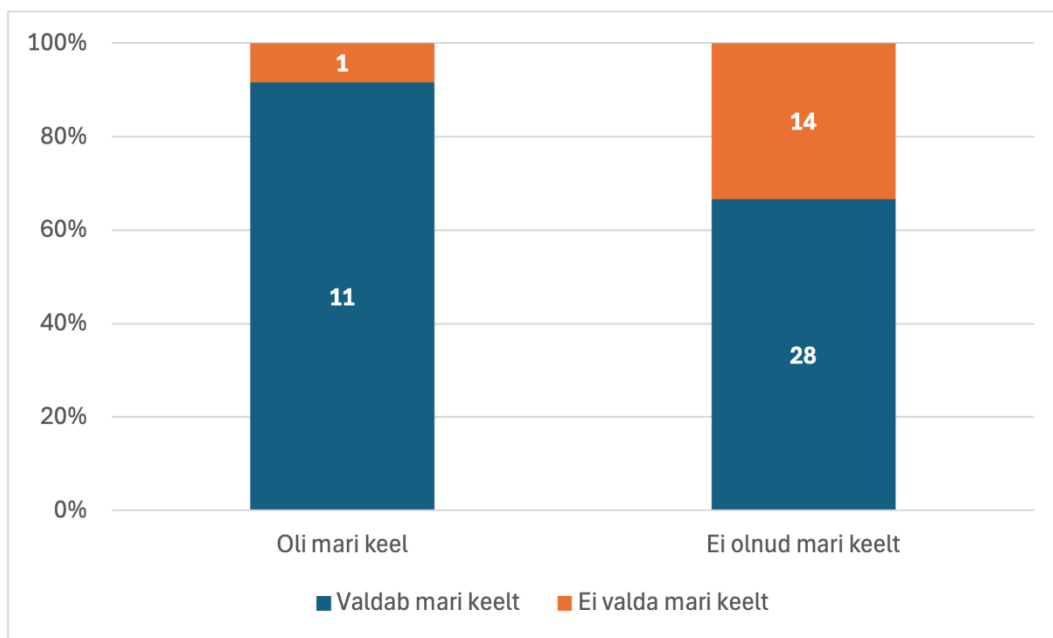
Madalama kooliastme tulemustest selgub (vt joonis 19), et mari keeles õppe olemasolu puhul valdavad kõik respondendid erandita mari keelt. Teises grupis, kus respondentide lapsepõlves mari keeles õpet polnud, valdab mari keelt praktiliselt pool (48,3%) respondentidest. Need leiud viitavad sellele, et mari keeles õppimine on seotud oluliselt kõrgema mari keele oskuse tasemega võrreldes nende respondentidega, kes ei saanud mari keeles õpet.



**Joonis 19.** Mari keele olemasolu algkooli hariduses.

P väärtus = 0,00000934 < 0,05, sellest võib järeldada, et seos mari keele olemasolu algkoolis ja mari keele oskuse vahel on statistiliselt oluline.

Keskooli klassides (vt joonis 20), kus õpe toimus kas valdavalt või osaliselt mari keeles, praktiliselt kõik (91,7%) valdavad mari keelt, samas kui üks respondent ei valda. Vastasel korral, kui õpe toimus muus keeles, valdavalt vene keeles, kaks kolmandikku (66,7%) oskavad mari keelt. Tulemused näitavad, et juhul kui koolipõlves õpe toimus mari keeles, on mari keele oskuse tase kõrgem võrreldes teise respondentide rühmaga, kus mari keeles ei õpitud üldse. Kuigi rühmas, kus respondendid kasutasid mari keelt keskkoolis, on mari keelt valdavate inimeste arv suurem kui nende seas, kes mari keelt ei kasutanud, ei ole see erinevus statistiliselt oluline.



**Joonis 20.** Mari keele olemasolu keskkooli astmes.

P väärtus = 0,14478825 > 0,05, sellest võib järeldada, et keskkooli astmes mari keele olemasolu ja mari keele oskuse seos puudub. Need tulemused viitavad sellele, et mari keelega õpe madalamas kooliastmes mõjutab oluliselt mari keele oskust. Mari keele olemasolu lasteaias näitab kõrgemat mari keele oskust kui nendel respondentidel, kes seda võimalust ei saanud.

Lõpuks uurisin, kuidas mõjutab haridustase mari keele oskust, eeldades, et kõrgharidusega inimesed valdavad mari keelt paremini. Uuringus analüüsisin erinevate haridustasemete mõju keeleoskusele ja võrdlesin mari keele kasutamist teaduskraadi, keskeri- kõrg-, kesk- ja põhiharidusega inimeste seas. Tehtud analüüsi tulemusena ei leitud seost haridustaseme ja keeleoskuse vahel.

Kõrghariduse puhul  $p$  väärtus =  $0,21 > 0,05$ , millest võib järeldada, et kõrghariduse ja mari keele vahel pole seost.

Teaduskraadi puhul  $p$  väärtus =  $0,21 > 0,05$ , millest võib järeldada, et teaduskraadi ja mari keele vahel pole seost.

Põhihariduse puhul  $p$  väärtus =  $0,122 > 0,05$ , millest võib järeldada, et põhihariduse ja mari keele vahel pole seost.

Keskhariduse puhul  $p$  väärtus =  $0,339 > 0,05$ , millest võib järeldada, et keskhariduse ja mari keele vahel pole seost.

Keskeri puhul  $p$  väärtus =  $0,506 > 0,05$ , millest võib järeldada, et keskeri ja mari keele vahel pole seost.

Võimalus omandada haridust emakeeles on vähemusrahvuse kultuuri moderniseerimise võtmelement ja tugev keele kestlikkuse näitaja, kuna vähemuskeelse koolisüsteemide loomine parandab märkimisväärselt selle keele ja kultuuri ellujäämise väljavaateid. (Zamjatin, Pasanen & Saarikivi 2012: 43–44)

## Kokkuvõte

Magistritöö eesmärgiks oli uurida, millised on keelelised hoiakud mari keelt kõnelevates peredes Eestis. Samuti soovisin välja selgitada millised tegurid mõjutavad mari keele oskust.

Uuringus keskendusin marikeelsete perede keelehoiakute uurimisele Eestis. Selleks viisin läbi küsitluse, milles osales 54 vastajat. Analüüs kinnitas hüpoteesi, et mari keele edasiandmine põlvkonnalt põlvkonnale on nõrgenemas. Vanemad põlvkonnad näitavad mari keele oskuse osas kõrgemat taset võrreldes noorematega.

Mari keele oskus sõltub vanusest, kuna see on märgatavalt madalam nooremate vanuserühmade seas. Nooremad põlvkonnad valdavad mari keelt halvemini kui vanemad, mis näitab keele järkjärgulist nõrgenemist noorte hulgas.

Tulemused näitavad, et nii Marimaal kui ka mujal Venemaal sündinud respondendid valdavad mari keelt hästi. Vastupidiselt on Eestis sündinud vastajate seas mari keele oskus madalam. Seega võib järeldada, et sünnikoht korreleerub märkimisväärselt mari keele oskusega.

Keelevalik peredes on tihedalt seotud partneri päritoluga. Vastajad, kelle partnerid on sündinud Marimaal, kasutasid igapäevases suhtluses sagedamini mari keelt. Samal ajal eelistasid vastajad, kes on sündinud Eestis või teistes Venemaa piirkondades, suhtlemiseks enamjaolt vene keelt. Seega analüüs kinnitas hüpoteesi, et suhtluskeele valik peredes on seotud partneri päritoluga.

Analüüsi käigus selgus, millised keelelised hoiakud on mari perede seas. Mari keele kasutamine on peamiselt piiratud mitteformaalsete olukordadega nagu perekondlik suhtlus ja sõpradega suhtlemine. Samas olukorras domineerib vene keel, mida kasutatakse lisaks avalikes olukordades ja tööl. Eesti keel domineerib avalikus ja ametlikus sfääris. Kõik see näitab mari keele praktilise kasutamise vähenemist väljaspool kodu.

Hariduskeskkond avaldab olulist mõju mari keele oskusele. Mari keele olemasolu lasteaias korreleerub mari keele oskusega. Need, kes ei õppinud mari keeles, näitasid märkimisväärselt madalamaid tulemusi.

Vastajad näitasid kõrget arusaamis- ja lugemisoskust mari keeles, samas kui nende kirjutamisoskus osutus kõige nõrgemaks. Mari keelele on määratud igapäevane suhtluskeele roll ning sellel puudub igasugune administratiivne staatus Eestis.

Uuring kinnitas mari keele toetamise ja arendamise olulisust Eesti diasporaas. Mari keele säilitamiseks ja tugevdamiseks on vajalik mari keele õppeprogrammide rakendamine

lasteaedades ja koolides ning selle aktiivne kasutamise julgustamine igapäevaelus. See võimaldaks säilitada kultuuripärandid ja keelelist mitmekesisust Eestis elavate maride seas.

Samuti on vaja tugevdada koostööd mari diasporaaga ja toetada perekondlikke traditsioone mari keele kasutamisel. Ainult mitmest komponendist koosnev integreeritud lähenemisviis võimaldab säilitada mari keelt kui elusat suhtlusvahendit ja olulist kultuuripärandi elementi.

## Kirjandus

Allport, Gordon Willard. 1935. Attitudes. Carl Murchison (toim), *Handbook of social psychology*, 789–844. Worcester: Clark University Press.

Appel René & Pieter Muysken. 2005. *Language Contact and Bilingualism*. Amsterdam: Amsterdam Academic Archive.

Argus, Reili, Tiina Rüütmaa, Anna Verschik & Piret Braid. 2021. *Mitmekeelsus, esimese ja teise keele omandamine. Peamistest teooriatest, uuringutulemustest ja õpetamiseetoditest*. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium / Tallinna Ülikool. [https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-10/mitmekeelsus-esimese-ja-teise-keele-omandamine-kirjandusulevaade\\_0.pdf](https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-10/mitmekeelsus-esimese-ja-teise-keele-omandamine-kirjandusulevaade_0.pdf). (Vaadatud 11.01.2025).

Beilmann, Mai. 2020. *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas: Küsitlusuuringud*. Tartu Ülikool. <https://samm.ut.ee/kusitlusuuringud/>. (Vaadatud 10.01.2025).

Conklin, Nancy & Margaret Lourie. 1983. *A Host of Tongues: Language Communities in the United States*. New York: The Free Press.

Eesti Statistikaamet 1959–2021 = Statistika andmebaas. RLV428: Rahvastik rahvuse, ja soo järgi. [https://andmed.stat.ee/et/stat/rahvaloendus\\_\\_rel\\_vordlus\\_\\_rahvastiku-demograafilised-ja-etno-kultuurilised-naitajad/RLV428](https://andmed.stat.ee/et/stat/rahvaloendus__rel_vordlus__rahvastiku-demograafilised-ja-etno-kultuurilised-naitajad/RLV428). (Vaadatud 10.01.2025).

Eesti Statistikaamet 1979–2021 = Statistika andmebaas. RLV431: Rahvastik emakeele ja soo järgi. [https://andmed.stat.ee/et/stat/rahvaloendus\\_\\_rel\\_vordlus\\_\\_rahvastiku-demograafilised-ja-etno-kultuurilised-naitajad/RLV431/table/tableViewLayout2](https://andmed.stat.ee/et/stat/rahvaloendus__rel_vordlus__rahvastiku-demograafilised-ja-etno-kultuurilised-naitajad/RLV431/table/tableViewLayout2). (Vaadatud 10.01.2025).

Eesti Statistikaamet 2000a = Statistika andmebaas. RL225: Rahvastik rahvuse, emakeele, ja kodakondsuse järgi. [https://andmed.stat.ee/et/stat/rahvaloendus\\_\\_rel2000\\_\\_rahvus-emakeel-veerkeelte-oskus/RL225/table/tableViewLayout2](https://andmed.stat.ee/et/stat/rahvaloendus__rel2000__rahvus-emakeel-veerkeelte-oskus/RL225/table/tableViewLayout2). (Vaadatud 10.01.2025).

Eesti Statistikaamet 2000b = Statistika andmebaas. RL226: Rahvastik rahvuse, võõrkeelte oskuse ja kodakondsuse järgi. [https://andmed.stat.ee/et/stat/rahvaloendus\\_\\_rel2000\\_\\_rahvus-emakeel-veerkeelte-oskus/RL226/table/tableViewLayout2](https://andmed.stat.ee/et/stat/rahvaloendus__rel2000__rahvus-emakeel-veerkeelte-oskus/RL226/table/tableViewLayout2). (Vaadatud 10.01.2025).

Eesti Statistikaamet 2011 = Statistika andmebaas. RL0444: Rahvastik emakeele, võõrkeelte oskuse, soo, vanuserühma ja maakonna järgi. [https://andmed.stat.ee/et/stat/rahvaloendus\\_\\_rel2011\\_\\_rahvastiku-demograafilised-ja-etno-kultuurilised-naitajad\\_\\_rahvus-emakeel-ja-keelteoskus-murded/RL0444](https://andmed.stat.ee/et/stat/rahvaloendus__rel2011__rahvastiku-demograafilised-ja-etno-kultuurilised-naitajad__rahvus-emakeel-ja-keelteoskus-murded/RL0444). (Vaadatud 10.01.2025).

Eesti Statistikaamet 2021 = Statistika andmebaas. RL21442: Rahvastik rahvuse, emakeele, kodakondsuse, soo, vanuserühma ja elukoha (asustuspiirkond) järgi.

[https://andmed.stat.ee/et/stat/rahvaloendus\\_\\_rel2021\\_\\_rahvastiku-demograafilised-ja-etno-kultuurilised-naitajad\\_\\_rahvus-emakeel/RL21442](https://andmed.stat.ee/et/stat/rahvaloendus__rel2021__rahvastiku-demograafilised-ja-etno-kultuurilised-naitajad__rahvus-emakeel/RL21442). (Vaadatud 10.01.2025).

Eesti Statistikaamet. 2022. Linnalise, väikelinnalise ja maalise asustuspiirkonna tüübi ja klastrite määramise meetodika. [https://www.stat.ee/sites/default/files/2022-05/Asustuspiirkond\\_1.pdf](https://www.stat.ee/sites/default/files/2022-05/Asustuspiirkond_1.pdf). (Vaadatud 10.01.2025).

Eagly, Alice & Shelly Chaiken. 1993. *The Psychology of Attitudes*. Fort Worth: Harcourt Brace Jovanovich College Publishers.

Ehala Martin. 2003. Identiteedikasvatus ja keelehoid ehk miks peaks eesti kool arendama eesti identiteeti. *Oma Keel* 2. 5–10.

Ehala, Martin & Katrin Niglas. 2004. Eesti koolinoorte keelehoiakud. *Akadeemia*. 10(187). 2115–2142. <https://www.digar.ee/viewer/et/nlib-digar:104079/161950/page/3>. (Vaadatud 06.01.2025).

Ehala, Martin, Kadri Koreinik, Kristiina Praakli & Maarja Siiner. 2014. Kuidas uurida keele kestlikkust. *Keel ja Kirjandus* 57(7). 489–508. <https://doi.org/10.54013/kk680a1>.

Ehala, Martin. 2018. *Identiteedimärgid. Ühtekuuluvuse anatoomia*. Tallinn: Künnimees.

Esman, Milton. 1986. Diasporas and international relations. Gabriel Sheffer (toim). *Modern diasporas in international politics*. 333–349. New York: St. Martin's Press.

Fasya Mahmud & Dini Gilang Sari. 2021. Sociocultural Factors that Determine Language Choice in A Multilingual Society: Sociolinguistic Study at Tanjungsari Market, Sumedang Regency. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research* 595. 412–418. DOI:10.2991/assehr.k.211119.064.

Fenno-Ugria. s.a. *Marijcy*. <https://fennougria.ee/ru/finno-ugorskie-narody/marijtsy/>. (Vaadatud 10.01.2025).

Garrett, Peter, Nikolas Coupland & Angie Williams. 2003. *Investigating Language Attitudes: Social Meanings of Dialect, Ethnicity and Performance*. Cardiff: University of Wales Press.

Garrett, Peter. 2010. *Attitudes to Language*. New York: Cambridge University Press.

Giles, Howard, Richard Bourhis & Donald Taylor. 1977. Towards a theory of language in ethnic group relations. Howard Giles (toim), *Language, Ethnicity and Intergroup Relations*, 307–348. London: Academic Press.

Grosjean, François. 1982. *Life with Two Languages: An Introduction to Bilingualism*. London: Harvard University Press.

Hõimulõimed. s. a. *Marid*. <https://www.hoimuloimed.ee/index.php/hoimurahvad-ja-keeled/marid/>. (Vaadatud 10.01.2025).

Ivanov, Ananij & Ksenofont Sanukov. 2011. *Istorija marijskogo naroda: učebnoe posobie dlja učaščihsja srednego i staršego škol'nogo vozrasta*. Joškar-Ola: Marijskoe knižnoe izdatel'stvo.

Kazimov, Aleksandr. 2013. *Marijtsy: Istoriko-etnografičeskie očerki*. Joškar-Ola: MarNIIJALI.

Kehayov, Petar. 2020. Keelesurm ja maailma keeleline mitmekesisus. *Horisont* 54(6). 14–17. <http://www.horisont.ee/arhiiv-2020/Horisont-6-2020.pdf>. (Vaadatud 10.01.2025).

Kircher, Ruth. 2022. Questionnaires to Elicit Quantitative Data. Kircher, Ruth & Lena Zipp (toim), *Research Methods in Language Attitudes*, 129–144. Cambridge: Cambridge University Press.

Kondraškina, Elena. 2021. Buduščee jazykov finno-ugorskih narodov Rossiiskoi Federacii. *Ežegodnik finno-ugorskih issledovanij* 15(2). 262–271. <https://doi.org/10.35634/2224-9443-2021-15-2-262-271>.

Koreinik, Kadri & Tõnu Tender. 2013. Eesti keeltest rahvaloendustel. *Emakeele Seltsi aastaraamat* 59 (2013). 77–102. doi:10.3176/esa59.04.

Korkus, Mari-Liis, Adele Vaks & Virve Vihman. 2024. Pärändkeele mõistest eesti keele kontekstis. *Oma keel* 48(1). 39–45. <https://www.emakeeleselts.ee/valjaanne/oma-keel-48-kevad-2024/>. (Vaadatud 10.01.2025).

Laakso, Johanna, Anneli Sarhimaa, Sia Spiliopoulou Åkermark & Reetta Toivanen. 2013. *Summary of the research project ELDIA (European Language Diversity for All)*. University of Vienna. <https://phaidra.univie.ac.at/detail/o:304813>. (Vaadatud 10.01.2025).

Laakso, Johanna, Anneli Sarhimaa, Sia Spiliopoulou Åkermark & Reetta Toivanen. 2016. *Towards Openly Multilingual Policies and Practices: Assessing Minority Language Maintenance Across Europe*. Bristol: Multilingual Matters.

Lallukka, Seppo. 1999. K tipologizacii razvitija diaspornyh identičnostej finno-ugrov Rossii *Finno-ugrovedenie* 1. 44–56. <https://marnii.ru/upload/medialibrary/58c/g4z2j3e1nl72j9ci827-f1frei5rbj5k8.pdf>. (Vaadatud 10.01.2025).

Lepik, Krista, Halliki Harro-Loit, Katrin Kello, Merle Linno, Marju Selg & Judit Strömpl. 2014. *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas: Intervjuu*. Tartu Ülikool. <https://samm.ut.ee/intervjuu/>. (Vaadatud: 10.01.2025).

McDonald, John. 2014. *Handbook of biological Statistics*. Baltimore: Sparky House Publishing.

Moseley, Christopher (toim). 2010. *Atlas of the World's Languages in Danger*. Paris: UNESCO Publishing. <https://ruralindiaonline.org/en/library/resource/atlas-of-the-worlds-languages-in-danger/>. (Vaadatud 10.01.2025).

Norvik, Miina & Külli Prillop. 2021. *Traditsiooniline keelepuu uues kuues*. Tartu ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudi ajaveeb. <https://www.blog.keel.ut.ee/horisont/keelepuu/>. (Vaadatud 10.01.2025).

Pauwels, Anne. 2016. *Language Maintenance and Shift*. New York: Cambridge University Press.

Prozes, Jaak. 2017. Soome-ugri rahvad ja 1917. *Sirp*. <https://www.sirp.ee/s1-artiklid/c9-sotsiaalia/soome-ugri-rahvad-ja-1917/>. (Vaadatud 10.01.2025).

Puur, Allan, Leen Rahnu & Jaak Valge. 2016. Eesti keel sisserändetuules. Demograafiline tagasivaade 1989–2011 ja edasipilk. *Keel ja Kirjandus* 59(4). 268–280. <https://doi.org/10.54013/kk701a2>.

Rosenberg, Milton & Carl Hovland. 1960. *Attitude organization and change: An analysis of consistency among attitude components*. New Haven: Yale University.

Rämmer, Andu. 2014. *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas: Valimi moodustamine*. Tartu Ülikool. <http://samm.ut.ee/valimid>. (Vaadatud: 10.01.2025).

Ryan, Ellen Bouchard, Howard Giles & Richard Sebastian. 1982. Ellen Bouchard Ryan & Howard Giles (toim), *Attitudes Towards Language Variation: Social and Applied Contexts*, 1–19. London: Edward Arnold.

Sarnoff, Irving. 1970. Social Attitudes and the Resolution of Motivational Conflict. Marie Jahoda & Neil Warren (toim), *Attitudes*, 279–284. Harmondsworth: Penguin.

Sarv, Henno. 1997. Kommunistlik ülesehitustöö Venemaal ja soome-ugri rahvaste saatus. *Hõimusidemed. Fenno-Ugria 70. aastapäeva album*. Tallinn. <http://www.suri.ee/hs/>. (Vaadatud: 10.01.2025).

Sauga, Ako. 2005. *Kvantitatiivsed meetodid majanduses*. Tallinn: Audentese Ülikool.

Sheffer, Gabriel. 1986. New field of study: Modern diasporas in international politics. Gabriel Sheffer (toim), *Modern Diasporas in International Politics*, 1–16. New York: St. Martin's Press.

SPSS. s. a. *IBM SPSS Software* <https://www.ibm.com/spss>. (Vaadatud 10.01.2025).

Stekelenburg, Jacquélien. 2013. Collective identity. David Snow, Donatella Della Porta, Bert Klandermans & Doug McAdam (toim), *Wiley-Blackwell Encyclopedia of Social and Political Movements*, 219–225. Wiley- Blackwell. <https://doi.org/10.1002/9780470674871.-wbesp039>.

Zamjatin, Konstantin, Annika Pasanen & Janne Saarikivi (toim). 2012. Kak i začem sohranjat' jazyki narodov Rossii. Helsinki: Vammalan Kirjapaino Oy. <https://blogs.helsinki.fi/minor-eurus/files/2012/12/kakizachem1.pdf>. (Vaadatud 10.01.2025).

Tanygina, Svetlana. 2006. *Factory, vlijajuščie na izmenenie nacional'nogo samosoznaniya marijskih studentov, obučajuščihsja v Èstonii*. Tallinnskij universitet, èstonskij gumanitarnyj institut, menedžment kul'tury. Masterskaja rabota. [https://www.ester.ee/record=b263-4261\\*est](https://www.ester.ee/record=b263-4261*est). (Vaadatud 10.01.2025).

Tooding, Liina-Mai & Kadri Rootalu. 2014. *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas: Usaldusvahemik*. Tartu Ülikool. <https://samm.ut.ee/usaldusvahemik/> (vaadatud 10.01.2025).

Ustjancev, German. 2022. Osobennosti identičnosti marijtsev Povetluž'ja: ètničeskoe obosoblenie v polikul'turnom regione. *Ežegodnik finno-ugorskih issledovanij* 16(1). 129–138. <https://doi.org/10.35634/2224-9443-2022-16-1-129-138>.

Vahtin, Nikolaj (toim). 2007. Jazykovye izmeneniya v uslovijah jazykovogo sdviga. Sankt-Peterburg: Institut lingvističeskikh issledovaniy RAN.

Vedernikova, Elena. 2018. Language choice among rural Mari families and their motives. *Finnisch-Ugrische Forschungen* 64. 234–254. <https://doi.org/10.33339/fuf.79503>.

Vestnik Tartu. 2017. *Tartu marij-vlak ušem*. <https://vestniktartu.ee/tartu/tartu-marij-vlak-ushem/#:~:text=Марийцы%20в%20Эстонии%2C%20как%20и,них%20является%20русский%20или%20эстонский>. (Vaadatud 10.01.2025).

Vserossijskaja perepis' naselenija. 2002. Nacional'nyj sostav Respubliki Marij El. <https://maristat.gks.ru> (Vaadatud 10.04.2023).

Vserossijskaja perepis' naselenija. 2010. Nacional'nyj sostav Respubliki Marij El. <https://maristat.gks.ru> (Vaadatud 10.04.2023).

Yagmur, Kutlay & Martin Ehala. 2011. Traditional and innovative approaches to Ethnolinguistic Vitality theory. *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 32(2). 101–110. <https://doi.org/10.1080/01434632.2010.541913>.

Yamurzina, Lyudmila. 2017. Marid ja nende seltsitegevus Eestis. *Soome-ugri sõlmed 2016*. 109–114. Tallinn: Ilotrükk. <https://dea.digar.ee/?a=d&d=JVsoomeugrisolm201710.2.12.2>. (Vaadatud 10.01.2025).

## **Linguistic attitudes in Mari-speaking families in Estonia. Summary**

This master's thesis focuses on language attitudes in Mari-speaking families in Estonia. The Mari people are a Finno-Ugric ethnic group primarily residing in Russia. In Estonia, the number of Mari speakers is 225 people (Eesti Statistikaamet 2021). The Mari language is classified as seriously endangered (Kondraškina 2021: 264). In Estonia, the Mari language exists as the language of a small community, which has not been sufficiently studied.

The main goal of this master's thesis is to study language attitudes in Mari-speaking families in Estonia and the reasons for language choice in specific situations. The secondary goal is to determine which factors influence the proficiency in Mari language. To achieve this, the attitudes of Mari-speaking families towards the use and preservation of the Mari language, as well as their use of the language in everyday communication, are analyzed.

The following hypotheses were proposed in the study:

- The transmission of the Mari language weakens with each generation in the Mari diaspora in Estonia.
- The choice of language for communication in families is related to the origin of the partner (spouse, cohabitant).
- Mari-speaking families in Estonia support the use of the Mari language.

The following research questions were formulated regarding the respondents:

1. Does the place of birth correlate with the level of proficiency in the Mari language?
2. Does proficiency in the Mari language depend on age?
3. How does the place of birth of the partner (spouse or cohabitant) affect the choice of language for communication?
4. What language attitudes exist among Mari families?
5. Does the level of education affect proficiency in the Mari language?

To achieve the goals of the master's thesis, both qualitative and quantitative research methods were used. Data were collected through a questionnaire survey among members of Mari-speaking families in Estonia. The collected data were entered into Excel and analyzed using IBM SPSS Statistics to identify key trends and patterns related to language sustainability and language attitudes.

In the study, I focused on examining the language attitudes of Mari-speaking families in Estonia. To this end, I conducted a survey with 54 respondents. The analysis confirmed the hypothesis that the transmission of the Mari language from generation to generation is

weakening. Older generations show a higher level of proficiency in the Mari language compared to younger ones.

Mari language proficiency depends on age, as it is significantly lower among younger age groups. Younger generations have a poorer command of the Mari language than older ones, indicating a gradual weakening of the language among the youth.

The results show that respondents born in both Mari El and other parts of Russia have a good command of the Mari language. Conversely, respondents born in Estonia have a lower proficiency in the Mari language. Therefore, it can be concluded that the place of birth significantly correlates with Mari language proficiency.

Language choice in families is closely related to the partner's origin. Respondents whose partners were born in Mari El used the Mari language more frequently in daily communication. Meanwhile, respondents born in Estonia or other parts of Russia predominantly preferred Russian for communication. Thus, the analysis confirmed the hypothesis that the choice of communication language in families is related to the partner's origin.

The analysis revealed the language attitudes among Mari families. The use of the Mari language is mainly limited to informal situations such as family communication and interactions with friends. In contrast, Russian dominates in public and work-related situations. Estonian dominates in public and official spheres. All this indicates a decrease in the practical use of the Mari language outside the home.

The educational environment has a significant impact on Mari language proficiency. The presence of the Mari language in kindergartens correlates with Mari language proficiency. Those who did not study in the Mari language showed significantly lower results.

Respondents demonstrated high comprehension and reading skills in the Mari language, while their writing skills were the weakest. The Mari language is designated for everyday communication and lacks any administrative status in Estonia.

The study confirmed the importance of supporting and developing the Mari language in the Estonian diaspora. To preserve and strengthen the Mari language, it is necessary to implement Mari language education programs in kindergartens and schools and to encourage its active use in daily life. This would help preserve the cultural heritage and linguistic diversity among the Mari people living in Estonia.

It is also necessary to strengthen cooperation with the Mari diaspora and support family traditions in using the Mari language. Only an integrated approach consisting of multiple components will allow the Mari language to be preserved as a living means of communication and an important element of cultural heritage.

## Lisa 1. Küsimustik

Kaaskiri

Minu nimi on Iuliia Rusnak ja mina, nagu ka Teie, olen pärit Marimaalt. Praegu õpin Tartu ülikoolis magistriõppes eesti ja soome-ugri keeleteaduse õppekaval. Uurin oma magistritöös, mis rolli mängib mari keel maride elus.

Selleks olen välja töötanud küsimustiku, mille palun Teil täita. Küsimustik on anonüümne ja puhtalt teadusliku eesmärgiga. Küsimustik koosneb kahest osast ja sisaldab 49 küsimust ning selle täitmiseks kulub umbes 30–50 minutit. Kui tunnete, et väsite, siis palun tehke paus ja pöörduge veidi hiljem täitmise juurde tagasi.

Palun saatke täidetud küsimustik mulle e-posti aadressile: [magistritoo@mail.ru](mailto:magistritoo@mail.ru).

Olen Teile väga tänulik! Kui Teil on ettepanekuid või küsimusi, siis hea meelega vastan neile. Pange tähele, et pärast igat küsimustiku osa on olemas lahter „Kommentaari“, kuhu saate lisada täiendavat teavet või selgitusi.

Lugupidamisega

Iuliia Rusnak

[magistritoo@mail.ru](mailto:magistritoo@mail.ru)

## A. TAUSTAANDMED

1. Teie sugu:

Mees

Naine

2. Teie vanus:

3. Sünnikoht (riik, linn/küla):

Riik:

Regioon:

linn/küla:

4. Kus Te praegu elate? (Kui valikuid on mitu, märkige peamine):

1) Linn:

2) Küla:

5. Mitu aastat olete Eestis elanud?

Nimetage kõik teised elukohad (riik, linn/küla), kus Teie olete elanud vähemalt 1 aasta

6. Mis oli Eestisse kolimise põhjus?

Hariduse omandamine (nimetage ülikool, teaduskond, eriala)

Töö

Kooselu partneriga/abielu

Ei kolinud, sündisin siin

Muu (täpsustage)

7. Teie perekonnaseis:

8. Kes kuuluvad Teie leibkonda:

Elan üksi

Elan koos lapsega/ lastega

Elan koos abikaasaga/ elukaaslasega

Elan koos abikaasaga/ elukaaslasega ja koos lastega

Elan koos vanema(te)ga

Muu, mis?

9. Kust on pärit Teie abikaasa/ elukaaslane?(kui Teil on)

Riik:

Regioon:

linn/küla:

10. Palun nimetage Teie haridustase:

- alg
- põhi
- kesk
- keskeri
- kõrgeim
- teadusdoktor

11. A) Mis on Teie amet:

B) Mis on Teie praegune põhitegevusala:

- töötan või õpin väljaspool kodu
- töötan kodus (nt koduperenaine, talupidaja)
- olen pensionil
- otsin tööd või olen töötu
- muu, mis?

## **B. KEELEKASUTUST PUUDUTAV TAUSTATEAVE**

12. Kas Te oskate mari keelt? Kui jah, siis millist?

- niidumari       mäemari       mõlemad       kumbagi ei oska

13. Mis on Teie emakeel (kui on rohkem kui üks, märkige milline neist on esimene):

14. Kus ja kuidas Teie õppisite eesti keele?

15. Kus ja kuidas Teie õppisite vene keele?

16. Kus ja kuidas Teie õppisite mari keele?

17. Mis keelt/keeli Teie kasutasite lapsepõlves?

18. Mis keelt/keeli Teie kasutasite koolis?

19. Mis suhtluskeeli veel kasutate?

Keel(ed), milles suhtlete oma vanemate, vanavanematega:

20.

	ema	isa	Ema vanemad	Isa vanemad
Mis keeles suhtles Teiega				

*Teie vanemate taustaandmed*

21. Teie vanemate haridustase:

<b>Ema</b>	<b>Isa</b>
<input type="checkbox"/> haridus puudub/ei käinud koolis	<input type="checkbox"/> haridus puudub/ei käinud koolis
<input type="checkbox"/> alg	<input type="checkbox"/> alg
<input type="checkbox"/> põhi	<input type="checkbox"/> põhi
<input type="checkbox"/> kesk	<input type="checkbox"/> kesk
<input type="checkbox"/> keskeri	<input type="checkbox"/> keskeri
<input type="checkbox"/> kõrg	<input type="checkbox"/> kõrg
<input type="checkbox"/> teadusdoktor	<input type="checkbox"/> teadusdoktor
<input type="checkbox"/> ei tea	<input type="checkbox"/> ei tea

### **Teie vanemate omavaheline keelekasutus:**

(Kui üks Teie vanematest ei olnud elus või ei elanud Teie perega koos, palun märkige “ei saa vastata“).

22. Mis keelt/keeli räägivad/rääkisid Teie vanemad omavahel:

Isa emaga:

ema isaga:

ei saa vastata (märkige põhjus):

23. Mis keeles/keeltes räägivad/rääkisid Teie vanemad Teiega:

<b>lapsepõlves</b>		<b>praegu</b>	
isa:	ema:	isa:	ema:
palun nimetage, millistes olukordades neid keeli kasutati		palun nimetage, millistes olukordades neid keeli kasutati	

ei saa vastata (märkige põhjus):

### **Keelekasutus Teie õdede-vendadega**

*(Kui teil pole (olnud) õdesid ja/või vendi, jätkake järgmise küsimusega)*

24. Mis keelt/keeli kasutate/kasutasite oma õdede ja/või vendadega kõige sagedamini?

A) vanemaga	B) nooremaga:
lapsepõlves	lapsepõlves
praegu	praegu

### **Keelekasutus Teie abikaasaga/elukaaslasega**

*(Kui Teil ei ole abikaasat/elukaaslast, palun jätkate järgmise küsimusega)*

25. Mis keelt kasutate oma abikaasaga/elukaaslasega?

*(Kui Te kasutate rohkem kui ühte keelt, palun täpsustage, millistes situatsioonides Te erinevaid keeli kasutate)*

### **Keelekasutus Teie lapsega/ lastega**

*(Kui Teil ei ole lapsi, palun jätkate järgmise küsimusega)*

26. Mis keeles/keeltes Te räägite oma lapsega/lastega?

A) ainukesega	B) noorimaga	C) keskmisega	C) vanimaga
---------------	--------------	---------------	-------------

27. Mis keeli Teie laps/lapsed oskavad?

- eesti
- inglise
- vene
- mari
- muu (täpsustage)

28. Miskeelse eesnime Teie paneksite või olete pannud oma lapsele/lastele?

- eesti
- mari
- vene
- muu

## Keelekasutus koolis

Mis keelt või keeli kasutati koolis õppekeel(t)ena, kui Teie koolis käisite?

PS: küsimus ei puuduta keelekasutust keeletundides, vaid seda keelt/neid keeli, mida õpetajad kasutasid teiste ainete õpetamisel.

29. Mind on õpetatud kõikides koolides ühes õppekeeles

jah, täpsustage, mis keeles

ei, täpsustage, mis keeltes

30. Mis keelt/keeli kasutati õppekeel(t)ena muude õppeainete puhul (välja arvatud keeletunnid)?

	Eesti	Mari	Vene	Muu
Lasteaias	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Algklassides	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Keskooliklassides	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Tehnikumis, kutseõppeasutuses	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

31. Kas võimaldati õppimist mari keeles?

Lasteaias	<input type="checkbox"/> Jah	<input type="checkbox"/> Ei
Algklassides	<input type="checkbox"/> Jah	<input type="checkbox"/> Ei
Keskooliklassides	<input type="checkbox"/> Jah	<input type="checkbox"/> Ei
Tehnikumis, kutseõppeasutuses	<input type="checkbox"/> Jah	<input type="checkbox"/> Ei

32. Mis keeles Teie omandasite kõrghariduse?

Eesti

Mari

Vene

Muu (täpsustage )

**Kommentaariid:**

### C. TEIE KEELTE OSKUS:

Järgmisena palume teil hinnata Teie keeleoskust.

*Märkige ristiga Teile lähedaseim vastus.*

33. Saan aru järgmistest keeltest:

	<b>vabalt</b>	<b>hästi</b>	<b>natuke</b>	<b>halvasti</b>	<b>üldse ei saa aru</b>
Eesti	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Mari	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Vene	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Inglise	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Muu (täpsustage):	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

34. Räägin järgmisi keeli:

	<b>vabalt</b>	<b>hästi</b>	<b>natuke</b>	<b>halvasti</b>	<b>üldse ei räägi</b>
Eesti	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Mari	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Vene	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Inglise	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Muu (täpsustage):	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

35. Loen järgmistes keeltes:

	<b>vabalt</b>	<b>hästi</b>	<b>natuke</b>	<b>halvasti</b>	<b>üldse ei loe</b>
Eesti	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Mari	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Vene	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Inglise	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Muu (täpsustage):	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

36. Kirjutan järgmistes keeltes:

	<b>vabalt</b>	<b>hästi</b>	<b>natuke</b>	<b>halvasti</b>	<b>üldse ei kirjuta</b>
Eesti	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Mari	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Vene	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Inglise	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Muu (täpsustage):	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

## D. TEIE KEELTEKASUTUS

37. Märkige ristiga, mil määral Te kasutate keeli järgmistel puhkudel.

### A. Eesti keel

	alati	sageli	mõnikord	harva	mitte kunagi
kodus	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
sugulastega	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
tööl	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
sõpradega	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
naabritega	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
koolis	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
poes	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
tänaval	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
raamatukogus	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
kirikus	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
ametnikega	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
kohalikel üritustel*	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
muudes situatsioonides täpsustage:	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

\* Kohalike ürituste all peame silmas valla, küla, linna või linnaosa üritusi ja sündmusi, näiteks klubiõhtud, rahvapeod jms.

### B. Mari keel

	alati	sageli	mõnikord	harva	mitte kunagi
kodus	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
sugulastega	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
tööl	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
sõpradega	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
naabritega	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
koolis	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
poes	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
tänaval	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
raamatukogus	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
kirikus	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
ametnikega	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
kohalikel üritustel*	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
muudes situatsioonides täpsustage:	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

### C. Vene keel

	alati	sageli	mõnikord	harva	mitte kunagi
kodus	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
sugulastega	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
tööl	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
sõpradega	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
naabritega	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
koolis	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
poes	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
tänaval	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
raamatukogus	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
kirikus	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
ametnikega	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
kohalikel üritustel*	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
muudes situatsioonides täpsustage:	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

### D. Muu keel (täpsustage )

	alati	sageli	mõnikord	harva	mitte kunagi
kodus	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
sugulastega	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
tööl	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
sõpradega	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
naabritega	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
koolis	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
poes	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
tänaval	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
raamatukogus	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
kirikus	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
ametnikega	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
kohalikel üritustel*	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Muudes situatsioonides täpsustage:	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

38. Mis keeles Te loete

	Eesti	Vene	Mari	Muu keel täpsustage:
söögikohtade menüüsid	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
teenusepakkujate lepinguid (Telia, Elisa jne)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
kasutusjuhendeid	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
retsepte(ravimiinfot)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

39. Mis keeles on Teil kergem väljendada oma tundeid

<input type="checkbox"/> Eesti	<input type="checkbox"/> Vene	<input type="checkbox"/> Mari	<input type="checkbox"/> Muu
--------------------------------	-------------------------------	-------------------------------	------------------------------

### KEELEHOIAKUD JA SOOV KEELI KASUTADA

**Küsimused 40-43 neile, kes mari keelt ei oska!**

Määrake Teie soovi aste.

Märkige oma vastus.

40. Kas Teie tahaksite osata ja rääkida vabalt mari keelt

<i>Väga tahaksin</i>	<i>Tahaksin</i>	<i>Suhtun neutraalselt</i>	<i>Mitte eriti</i>	<i>Ei taha</i>	<i>Üldse ei taha</i>
<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

41. Kas Te sooviksite, et Teie lapsed ja lapselapsed oskaksid ja räägiks mari keelt?

<i>Väga tahaksin</i>	<i>Tahaksin</i>	<i>Suhtun neutraalselt</i>	<i>Mitte eriti</i>	<i>Ei taha</i>	<i>Üldse ei taha</i>
<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

42. Kas Te olete proovinud mari keelt õppida?

<i>Korduvalt</i>	<i>Üks kord</i>	<i>Ei, kuid soovin proovida</i>	<i>Ei, ja ei soovi proovida</i>
<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

43. Kas olete teinud katseid lastele mari keelt õpetada?

<i>Korduvalt</i>	<i>Üks kord</i>	<i>Ei, kuid soovin proovida</i>	<i>Ei, ja ei soovi proovida</i>
<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

Kui vastasite küsimustele 40-43, kommenteerige palun Teie vastuseid

## Eesti, mari, vene või mõne muu keele väärtustamine ning toetamine

Märkige oma vastus numbriga.

44. Kas Teie vanemad püüdsid Teid toetada keele kasutamisel

1. Aktiivselt toetasid; 2. Ei toetanud aktiivselt, kuid suhtusid positiivselt; 3. Ei väljendanud oma suhtumist; 4. Vahepeal suhtusid negatiivselt selle keele kasutusse.

5. Aktiivselt takistasid selle keele kasutamist ja kõnelemist.

<b>Eesti</b>	
<b>Mari</b>	
<b>Vene</b>	
<b>Muu (mis )</b>	

Kommenteerige, kas vanemate suhtumine keelekasutusse oli erinev

Kirjeldage olukorda üksikasjalikumalt

45. Kas püüate toetada laste keele õppimist ja kasutamist:

Mul ei ole lapsi

Vastake kui Teil on lapsed:

<b>Eesti</b>	<b>Mari</b>
Jah (kuidas )	Jah (kuidas )
Ei <input type="checkbox"/>	Ei <input type="checkbox"/>

## Erinevate keelte tulevik

46. Kuidas muutub Teie hinnangul järgmiste keelte tähtsus järgmise 10 aasta jooksul?

Märkige, mil määral Teie nõustute järgnevate väidetega.

1. Täiesti nõus; 2. Nõus; 3. Raske öelda; 4. Pigem nõus; 5. Üldse ei nõustu

Eesti keele tähtsus kasvab järgmise 10 aasta jooksul.	
Mari keele tähtsus kasvab järgmise 10 aasta jooksul.	
Vene keele tähtsus kasvab järgmise 10 aasta jooksul.	
Inglise keele tähtsus kasvab järgmise 10 aasta jooksul.	

## Keel ja tööturg. Milline on Teie hinnangul eesti keele roll tööturul?

47. Märkige, mil määral Te nõustute järgnevate väidetega:

1. Täiesti nõus; 2. Nõus; 3. Raske öelda; 4. Pigem nõus; 5. Üldse ei nõustu

Eesti keele oskamine lihtsustab töökoha leidmist.	
Eesti keele oskamine võimaldab saada kõrgemat taset.	
Eesti keele oskamine hõlbustab karjääri edenemist.	
Eesti keele oskamine hõlbustab töökoha vahetust.	

## F. AKTIIVNE KELEKASUTUS KAASAEGSES MEEDIAS.

48. Märkige, kui sageli Te kasutate elektroonilist meediat ja suhtlusvahendeid vastavas keeles. Vastake numbriga:

1. iga päev; 2. mitu korda nädalas; 3. iga nädal; 4. iga kuu; 5. harvem; 6. mitte kunagi; 7. selles keeles pole võimalust

	Eesti	Mari	Vene	Inglise
Facebook				
Instagram				
TikTok				
VKontakte				
Telegram				
WhatsApp				
Viber				
Odnoklassniki				
Ma kasutan arvutitarkvara „.....“ keeles				
Ma kasutan interneti: sirvin veebilehti, vaatan Youtube`i,				
Kirjutan tekstisõnumeid (SMS)				

Kirjutan blogi				
Kasutan arvutimängudes				
Muu:				

49. Kui sageli Te tegelete järgmiste tegevustega nendes keeltes:

1. iga päev; 2. mitu korda nädalas; 3. iga nädal; 4. iga kuu; 5. harvem; 6. mitte kunagi.

	<b>Eesti</b>	<b>Mari</b>	<b>Vene</b>	<b>Inglise</b>
Loen ajalehti, ajakirju				
Loen proosat				
Käin teatris				
Käin kontsertidel				
Kuulan raadiot				
Vaatan televiisorit				
Kuulan muusikat				
Vaatan filme				
Kirjutan kirju				
Laulan laule				
Osalen seltskondlikel üritustel				
Osalen keele etteütusel				

**Komentaarid:**

## **Lisa 2. Poolstruktureeritud intervjuu küsimused**

A)

Millal te saabusite Eestisse?

Millises linnas te töötasite saabudes Eestisse?

Mis ametikohal te sel perioodil töötasite?

Millised olid teie esimesed muljed elust ja tööst Eestis?

B)

Mis situatsioonides konkreetselt kasutavad respondendid vene-, või mari keelt?

Millest sõltub keelevalik?

## **Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks**

Mina, Iuliia Rusnak,

- annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Keelelised hoiakud mari keelt kõnelevates peredes Eestis“, mille juhendajad on Fedor Rozhanskiy ja Petar Kehayov, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;

- annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commonsi litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;

- olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
- kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

*Iuliia Rusnak*

**14.02.2025**